

Załącznik do:
Uchwały Nr XLI/244/06
Rady Gminy w Tarnowcu
z dnia 26.10.2006r.

**STRATEGIA INTEGRACJI I ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY TARNOWIEC
NA LATA 2006-2013**

SPIS TREŚCI

1. CZĘŚĆ WSTĘPNA.....	3
1.1. TŁO I PRZYCZYNY.....	4
1.2. WARTOŚCI, ZASADY, DEFINICJE.....	6
1.3. STRUKTURA DOKUMENTU.....	10
1.4. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH.....	12
2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA.....	20
2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	21
2.2. DEMOGRAFIA.....	21
2.3. MARGINALIZACJA I WYKLUCZENIE W PERSPEKTYWIE OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ.....	25
2.4. KWESTIA DZIECKA.....	33
2.5. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH.....	37
2.6. KWESTIA UZALEŻNIEŃ.....	42
2.7. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI.....	44
2.8. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	46
2.9. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY.....	48
2.10. ANALIZA SWOT.....	52
2.11. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	59
2.12. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ.....	60
3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA.....	63
3.1. MISJA	64
3.2. CELE STRATEGICZNE	65
3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII.....	76
4. UWAGI KOŃCOWE.....	80

1. CZĘŚĆ WSTĘPNA

Część wstępna zawiera elementarne informacje dotyczące zasad konstruowania dokumentu. Przedstawione w niej zostały aspekty prawne, będące podstawą działania samorządu lokalnego, zasady i wartości, na których opiera się lokalna polityka społeczna oraz najważniejsze informacje dotyczące metodyki pracy nad strategią. Jest tutaj także pokazany związek analizy z innymi dokumentami strategicznymi funkcjonującymi na różnych poziomach administrowania i zarządzania.

1.1. TŁO I PRZYCZYNY

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Obowiązek opracowania Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 17. ust. 1 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.). Różnorodność problemów społecznych występujących w gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości.

Są to m.in.:

- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2004 r. Nr 99, poz. 1001),
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 1997 r. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.),
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2003 r. Nr 228 poz. 2255 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2005 r. Nr 179, poz. 1485),

- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U z 2005 r. Nr 180 poz. 1493).

Oprócz wspomnianych aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

Europejska polityka społeczna została określona w głównej mierze podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 roku, na którym kraje członkowskie Unii Europejskiej uznały, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym elementem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. W roku 2001 uzgodniony został przez Radę, Parlament i Komisję Europejską „Wspólnotowy program na rzecz walki z wykluczeniem społecznym na lata 2002-2006”. Jego celem jest wsparcie współpracy pomiędzy krajami Unii Europejskiej i zwiększenie skuteczności przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Polska zgłosiła gotowość przystąpienia do programu, w efekcie czego podjęła prace nad przygotowaniem Memorandum w sprawie Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum – JIM), Narodowej Strategii Integracji Społecznej oraz Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej. Powołany przez Prezesa Rady Ministrów w roku 2003 Zespół Zadaniowy do spraw Reintegracji Społecznej opracował dokument pt.: „Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski”. Autorzy tego dokumentu podjęli próbę dokonania całościowej analizy sytuacji społecznej w Polsce, wskazania priorytetowych problemów oraz dobrych praktyk na rzecz inkluzji osób i grup.

Opracowując lokalną strategię integracji i rozwiązywania problemów społecznych, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz biznesu. Uznaje się także za niezbędną partnerską współpracę z osobami podlegającymi wykluczeniu społecznemu.

Wspomniane dokumenty to przede wszystkim:

- Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006,
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (Narodowa Strategia Spójności 2007-2013),
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,
- Sektorowy Program Operacyjny Rozwoju Zasobów Ludzkich.

1.2. WARTOŚCI, ZASADY, DEFINICJE

Wartość to termin używany do określenia tego, co godne uznania i pożądania, cenne i dobre. Człowiek budujący swój system wartości pewne z nich eliminuje (odrzuca jako złe, czyli traktuje je jako „antywartości”), inne pozostawia i hierarchizuje według przypisywanej im ważności.

Wartość jest cechą względną, a to oznacza, że nie zawsze, nie w każdym miejscu, nie przez wszystkich i nie w każdych okolicznościach przypisywana jest przedmiotom podlegającym ocenie. Przedmiotami wartościowania w polityce społecznej są najczęściej stosunki społeczne, stan zaspokojenia potrzeb, instytucje społeczne, stosunki między człowiekiem a przyrodą.

Polityka społeczna oparta na określonych zasadach, normach i wartościach może być postrzegana jako przewodnik działania państwa i władz samorządowych różnych szczebli w celu:

- kształtowania warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich, a także ogólnych warunków rozwoju;
- harmonizowania i godzenia rozbieżnych interesów różnych grup społecznych oraz tworzenia warunków dla pokoju społecznego między kapitałem a pracą.

Z wartości wynikają zarówno cele polityki społecznej, jak i zasady. Źródła, z których czerpie wartości polityka społeczna, są bardzo różnorodne. Są to m.in. ideologie, doktryny społeczne i gospodarcze, społeczne oczekiwania wyrażane za pośrednictwem różnych kanałów społecznej komunikacji, normy zwyczajowe, poglądy osób znaczących w społeczeństwie. W polityce społecznej, odwołującej się do wartości cenionych przez społeczeństwo, ważny jest podział na wartości odczuwane i uznawane. Wartości odczuwane wiążą się głównie ze sferą emocjonalną, zaś uznawane opierają się na przekonaniach, że pewne cechy powinny być odczuwane jako wartość.

Zasady to ogólne doktryny i normy działania, którymi powinny kierować się podmioty polityki społecznej w realizacji podstawowego celu, jakim jest zaspokajanie potrzeb. Niektóre zasady polityki społecznej są tożsame z wartościami. Zasady, które są najczęściej artykułowane bądź realizowane w polityce społecznej, a które stają się

dla twórców strategii podstawowymi fundamentami budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych, to:

1. **Zasada samopomocy** – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych; zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
2. **Zasada przezorności** – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny.
3. **Zasada solidarności społecznej** – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.
4. **Zasada pomocniczości** – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb; w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, a następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.
5. **Zasada partycypacji** – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która poszczególnym ludziom zapewnia możliwość pełnej realizacji swoich ról społecznych, natomiast poszczególnym grupom pozwala zająć równoprawne z innymi miejsce w społeczeństwie.
6. **Zasada samorządności** – stanowi realizację takich wartości, jak wolność i podmiotowość człowieka, a wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która jednostkom i grupom gwarantuje prawo do aktywnego udziału w istniejących instytucjach społecznych oraz tworzenia nowych instytucji w celu skutecznego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
7. **Zasada dobra wspólnego** – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.
8. **Zasada wielosektorowości** – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Polityka społeczna, jako przewodnik czy też wskazówka działania oparta na zadeklarowanych wartościach i zasadach, określa i wyjaśnia misję, obejmuje możliwości i cele przedsięwzięć organizacyjnych, wymusza odpowiednie zachowania, nakreślając przydział odpowiedzialności i towarzyszącą temu delegację kompetencji na wszystkie poziomy organizacyjne.

Z wymienionych powyżej zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kształtować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym. Są to przede wszystkim:

- dążenie do poprawy położenia materialnego i wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych;
- prowadzenie bieżących działań osłonowych;
- dostrzeganie z wyprzedzeniem zagrożeń społecznych;
- dorównywanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

Polityka społeczna Unii Europejskiej opiera swoje założenia na działaniach związanych z polepszeniem warunków życia, pracy i kształcenia, zapewnieniem powszechności prawa do zatrudnienia i wykształcenia, a wreszcie stworzeniem systemu zabezpieczenia społecznego. Z uwagi na przystąpienie naszego kraju do tej struktury społeczno-gospodarczej jest rzeczą oczywistą i zrozumiałą, że właśnie te wartości i zasady stanowią fundament budowy dokumentu wskazującego lokalne problemy społeczne i metody ich rozwiązywania.

W polityce społecznej terminem „problemy społeczne” oznacza się wszelkiego rodzaju dolegliwości, zakłócenia, niedogodności występujące w życiu zbiorowym. Natomiast określeniem „kwestia społeczna” wyróżnia się wśród nich te, które:

- odznaczają się szczególną dolegliwością dla potencjału osobowego społeczeństwa;
- są następstwem niedostosowania sposobu, w jaki funkcjonuje społeczeństwo, do podstawowych potrzeb indywidualnych i zbiorowych;
- nie są możliwe do rozwiązania siłami pojedynczych grup ludzkich.

W węższym znaczeniu termin „kwestia społeczna” oznacza konkretny problem o szczególnie wysokim stopniu dotkliwości dla życia i współdziałania członków społeczności. W szerszym znaczeniu termin ten oznacza natomiast sprzeczność pomiędzy zasadami obowiązującymi w danym społeczeństwie, formacji ustrojowej czy nawet cywilizacji, a dążeniami jednostek i zbiorowości do godnego życia. Przyjmuje się, że źródła kwestii społecznych tkwią wewnątrz społeczeństwa, w mechanizmach życia zbiorowego i mogą być – jak każdy problem społeczny – ograniczane i rozwiązywane

we wszystkich skalach współżycia: od rodziny poprzez środowiska lokalne i zawodowe po skalę ogólnopaństwową czy międzynarodową.

Mechanizmów powstawania problemów społecznych i kwestii społecznych upatrywać należy w funkcjonowaniu społeczeństwa. Są nimi przede wszystkim:

- dezorganizacja społeczeństwa;
- gwałtowna zmiana społeczna;
- opóźnienia kulturowe;
- przemiany gospodarcze wyprzedzające przemiany w sposobie myślenia i działania;
- złe funkcjonowanie instytucji politycznych czy administracyjnych;
- niekompetencja polityków czy urzędników państwowych;
- dysfunkcjonalność instytucji społecznych;
- dominacja grup społecznych, eksploatacja, wyzysk;
- nierówności społeczne, niesprawiedliwość społeczna;
- złe funkcjonowanie instytucji edukacyjnych;
- nieprzystosowanie do pełnienia określonych ról społecznych.

Funkcjonujące w środowisku lokalnym kwestie i problemy społeczne prowadzą do wykluczenia społecznego, czyli sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej jednostce lub grupie zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Środkiem umożliwiającym przeciwdziałanie tej sytuacji jest integracja społeczna oparta na zasadach dialogu, wzajemności i równorzędności.

Podejmowane w tym celu działania wspólnotowe służą budowie społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej. W społeczeństwie tym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka i obywatela oraz skutecznie wspomaga się jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych.

Przygotowując dokument programowy, wskazujący kierunki działań samorządu w kształtowaniu i realizacji lokalnej polityki społecznej, nie można nie wspomnieć o wartości podstawowej, która posłużyła autorom za fundament przy jego opracowywaniu. Wartością tą jest zasada wspierania rodziny jako najważniejszej

komórki społecznej. Jest ona głównym przesłaniem niniejszego dokumentu, gdyż od wspierania siły rodziny należy rozpocząć każdy rodzaj oferowanej pomocy.

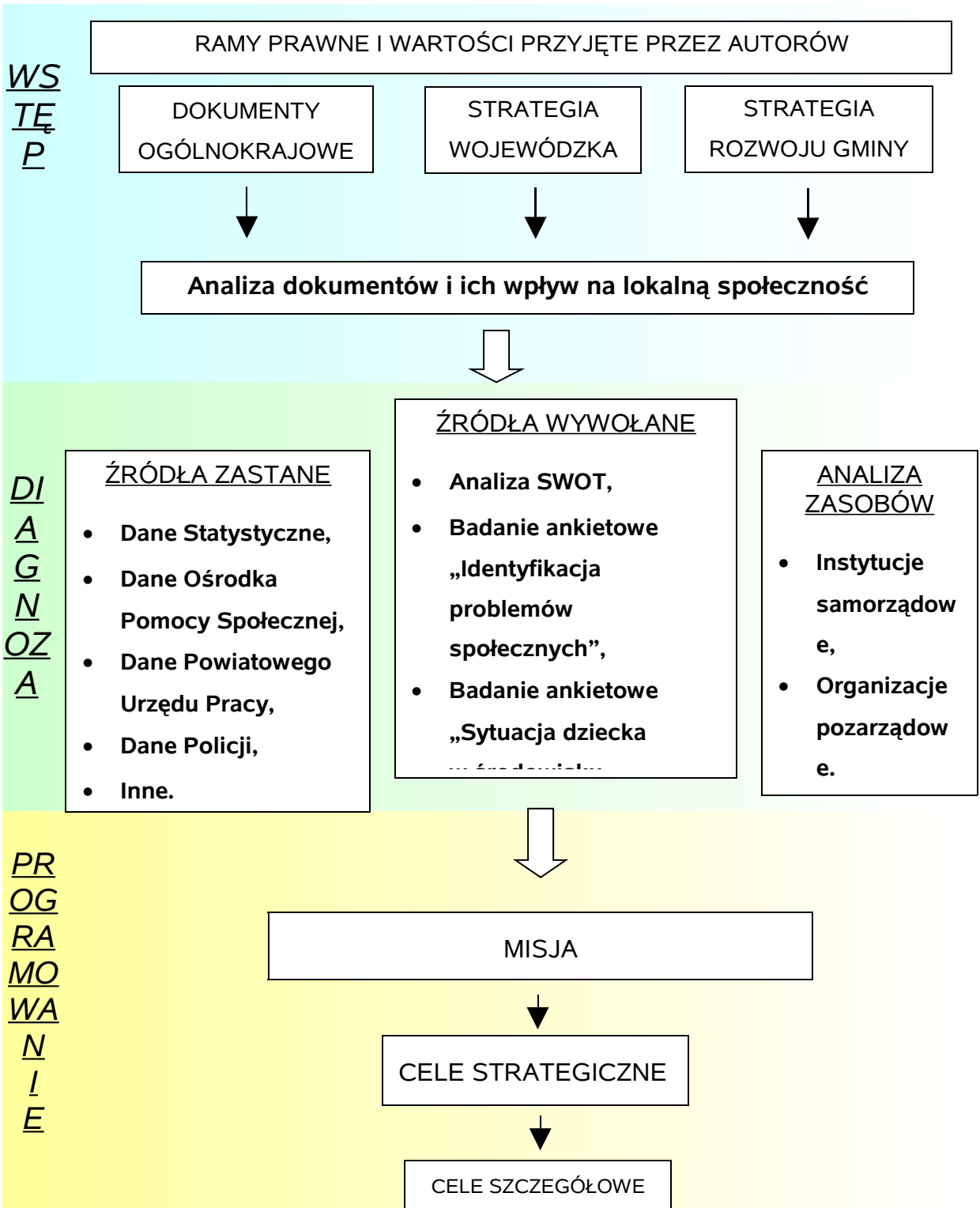
1.3. STRUKTURA DOKUMENTU

Strategie rozwiązywania problemów społecznych to względnie trwałe wzory interwencji społecznych podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk), występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Mówiąc o gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, należy mieć na myśli w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji pomocy społecznej (i pokrewnych), prowadzone na terenie gminy, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin, mieszkańców gminy.

W oparciu o uzyskane informacje i materiały został przygotowany dokument, który pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej oraz wskaże obszary, które w najbliższym czasie powinny stać się przedmiotem szczególnej troski władz lokalnych. Metodyka opracowania dokumentu pozwoliła zaangażować środowisko lokalne w budowę strategii na najważniejszych etapach, od diagnozy do wdrożenia i realizacji.

Przedłożony materiał został opracowany w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Tarnowcu przy merytorycznym wsparciu Ośrodka Kształcenia Służb Publicznych i Socjalnych – Centrum AV w Częstochowie. Pomoc zewnętrzna polegała głównie na doradztwie i systematyzacji układu głównych elementów wypracowanego dokumentu. Perspektywa czasowa obowiązywania niniejszego dokumentu została skomunikowana z głównymi dokumentami strategicznymi wpływającymi na rozwiązywanie lokalnych problemów, tj. Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (Narodowa Strategia Spójności) oraz Narodową Strategią Integracji Społecznej, wyznaczającymi działania i stwarzającymi możliwość ubiegania się o środki zewnętrzne do 2013 roku.

METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU

KIERUNKI DZIAŁAŃ,
PROGRAMY
I PROJEKTY

1.4. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

Konstruując strategię integracji i rozwiązywania problemów społecznych gminy, należy pamiętać, że nie jest to jedyny dokument w obszarze polityki społecznej, którego skutki będą dotyczyły jej mieszkańców. Krytyczna analiza dokumentów programowych powstających na poziomie kraju, województwa czy powiatu pozwala na skuteczniejsze programowanie działań na poziomie lokalnym w taki sposób, by nie powielać pewnych działań, ale wpisywać się własnymi propozycjami programowymi w już funkcjonującą rzeczywistość formalnoprawną.

1.4.1. NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI 2007-2013 (NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA 2007-2013)

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Europejskiej ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności Rada Europejska na poziomie Wspólnoty przygotowała strategiczne wytyczne w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, określające indykatywne ramy interwencji funduszy, z uwzględnieniem innych polityk Wspólnoty. Projekt tego dokumentu Komisja Europejska opublikowała w dniu 5 lipca 2005 r. pod nazwą „Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie: Strategiczne Wytyczne Wspólnoty 2007-2013” (SWW). Dla każdego z celów funduszy wytyczne te realizują priorytety Wspólnoty, w szczególności promowanie harmonijnego, zrównoważonego i trwałego rozwoju Wspólnoty. Wytyczne te są określone z uwzględnieniem zintegrowanych wytycznych w zakresie polityki gospodarczej oraz zatrudnienia – Zintegrowany Pakiet Wytycznych w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005-2008 (ZPW).

Na podstawie zapisów Strategicznych Wytycznych Wspólnoty Polska opracowała „Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013” (NSRO), które integrują główne priorytety Wspólnoty z priorytetami polskimi, uwzględniając

jednocześnie zapisy Krajowego Programu Reform, odpowiadającego na wyzwania zawarte w Strategii Lizbońskiej. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia stanowią podstawę do programowania interwencji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS).

„Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie” określają działania o charakterze rozwojowym, jakie Rząd polski zamierza podjąć w latach 2007-2013 w zakresie promowania trwałego wzrostu gospodarczego, wzrostu konkurencyjności oraz wzrostu zatrudnienia. NSRO służą jednocześnie zapewnieniu skutecznej pomocy na rzecz regionów i grup społecznie zmarginalizowanych oraz pomocy w restrukturyzacji sektorów i regionów problemowych.

Zakładanym efektem strategii proponowanej w NSRO jest znaczące podniesienie jakości życia mieszkańców Polski i zbliżenie poziomu rozwoju do obecnie najbiedniejszych starych państw członkowskich, a w dłuższej perspektywie poziomu zbliżonego do średniej europejskiej.

W wyniku przeprowadzonej analizy, która wskazała różnice w poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznym kraju oraz poszczególnych jego regionów, w stosunku do innych krajów UE, oraz w odpowiedzi na wyzwania Strategii Lizbońskiej i cele Zintegrowanego Pakietu Wytycznych, których instrumentem realizacji na gruncie krajowym jest Krajowy Program Reform, sformułowano cel strategiczny Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013. Zakłada on tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych, co oznacza, że wszystkie programy, działania i projekty podejmowane w ramach NSRO realizują je jednocześnie aczkolwiek w różnym zakresie. Celami horyzontalnymi NSRO są m.in.:

- Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa.
- Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej.

- Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski.

Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

1.4.2. NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Cele polityki integracji społecznej w Polsce wynikają przede wszystkim z priorytetów określonych w przyjętej w czerwcu 2004 r. Narodowej Strategii Integracji Społecznej. Wynikają również z założeń w zakresie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego przyjętych w grudniu 2000 r. przez Radę Europejską w Nicei. Polska w pełni zaakceptowała ich zasadność, co zostało oficjalnie potwierdzone poprzez przyjęcie w grudniu 2003 r. Wspólnego Memorandum Polski i Unii Europejskiej o Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum).

Zarówno Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej, jak i Wspólne Memorandum są elementami realizacji Strategii Lizbońskiej, która została przyjęta przez piętnaście krajów członkowskich UE w marcu 2000 roku.

Polskie priorytety wpisują się także w podstawowe założenia Zrewidowanej Strategii Spójności Społecznej Rady Europy, której inauguracja odbyła się w lipcu 2004 r. w Warszawie. Jednym z tych założeń jest budowanie integracji i spójności społecznej w oparciu o prawa człowieka, a zwłaszcza te prawa, które zostały zawarte w Zrewidowanej Europejskiej Karcie Społecznej.

Priorytety Narodowej Strategii Integracji Społecznej stworzone zostały z perspektywą ich realizacji do 2010 roku. Krajowy Plan Działania uwzględnia te priorytety, których realizacja jest szczególnie pilna. Wynikają one także z przedstawionej analizy sytuacji ekonomiczno-społecznej ilustrującej podstawowe przyczyny ubóstwa i zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Priorytety zawarte w NSIS w zakresie realizacji **prawa do edukacji** są następujące:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym;
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim;

- upowszechnienie kształcenia na poziomie wyższym i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy;
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci;
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego.

W zakresie realizacji **prawa do zabezpieczenia socjalnego**:

- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego, którego poziom jest obecnie nieakceptowany i wymaga podjęcia zdecydowanych działań;
- ograniczenie tendencji wzrostowych rozwarstwienia dochodowego, tak aby różnice te nie odbiegały od przeciętnego poziomu w krajach UE.

Bezrobocie jest jedną z form wykluczenia społecznego silnie powiązaną z innymi jego przejawami, np. ubóstwem, w warunkach niskiej skuteczności systemu zabezpieczenia socjalnego dla osób bezrobotnych i ich rodzin. Dlatego też w Narodowej Strategii Integracji Społecznej cztery z dwudziestu priorytetów odnoszą się do sfery działań dotyczących realizacji **prawa do pracy**:

- ograniczenie bezrobocia długookresowego;
- zmniejszenie bezrobocia młodzieży;
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród niepełnosprawnych;
- zwiększanie liczby uczestników aktywnej polityki rynku pracy.

W zakresie realizacji **prawa do ochrony zdrowia**:

- wydłużenie przeciętnego trwania życia w sprawności;
- upowszechnienie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- zwiększenie zakresu objęcia kobiet i dzieci programami zdrowia publicznego.

W zakresie realizacji **innych praw społecznych**:

- zwiększenie dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością;
- zapewnienie lepszego dostępu do pracowników socjalnych;
- rozwinięcie pomocy środowiskowej i zwiększenie liczby osób objętych jej usługami;
- zwiększenie zaangażowania obywateli w działalność społeczną;
- realizacja Narodowej Strategii Integracji Społecznej przez samorządy terytorialne;

- zwiększenie dostępu do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

1.4.3. KRAJOWY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej to program poprawy dostępu do praw społecznych i zwiększania poziomu ich realizacji. Jest to również zasadniczy instrument osiągania integracji społecznej w europejskim modelu społecznym. Realizacja praw społecznych wymaga oczywiście poniesienia określonych kosztów, tak samo jak realizacja wszystkich innych kategorii praw człowieka zawartych w prawie międzynarodowym i krajowym. Należy więc zapewnić w sposób trwały zasoby finansowe, kadrowe, lokalowe, rzeczowe i inne instytucjom odpowiedzialnym za realizację tych praw.

Prawa społeczne powinny mieć obecnie priorytet w wydatkach publicznych. Ich realizacja znacznie się pogorszyła w ostatnich latach, a więc zmniejsza się poziom integracji społecznej i zwiększa się skala i zasięg procesów wykluczenia społecznego. W Krajowym Planie Działań na rzecz Integracji Społecznej za najważniejsze uznano:

- działania edukacyjne, socjalne i zdrowotne zapobiegające wykluczeniu oraz wspierające grupy zagrożone;
- budowę systemu bezpieczeństwa socjalnego i przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu;
- realizację prawa do pracy dla każdego, w tym szczególnie dla grup defaworyzowanych na rynku pracy poprzez odpowiednią politykę makroekonomiczną i politykę zatrudnienia;
- rozwój systemu instytucjonalnego z jasnym podziałem odpowiedzialności instytucji rządowych i samorządowych, otwierającego przestrzeń dla aktywności obywatelskiej i upodmiotowienia osób korzystających z usług społecznych, świadczonych zarówno przez państwo, jak i przez organizacje pozarządowe.

Na poziomie operacyjnym ważne jest, że polska polityka integracji społecznej musi być realizowana **we współpracy z szeroko rozumianymi partnerami społecznymi**. Szczególnie chodzi tu o związki zawodowe i związki pracodawców, organizacje pozarządowe, samorządy lokalne oraz odpowiednie charytatywne instytucje kościołów i związków wyznaniowych. Niezależnie od osiągniętego poziomu

zamożności oraz stanu koniunktury gospodarczej państwo nie jest w stanie zrealizować celów tej polityki bez partnerstwa z innymi instytucjami.

W tym kontekście ustalono następujące priorytety na najbliższe dwa lata:

- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną, głównie poprzez zwiększenie ich uczestnictwa w działalności organizacji pozarządowych i innych formach pracy społecznej oraz samopomocy;
- wzrost liczby samorządów, które z pełną wrażliwością i zaangażowaniem podejmą się tworzenia lokalnych strategii przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, a następnie zrealizują ich założenia.

1.4.4. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2000-2006 (AKTUALIZACJA NA LATA 2004-2006)

Ze względu na swój dalekosiężny charakter strategia budowana na poziomie lokalnym musi uwzględniać i brać pod uwagę przesłanki zawarte w dokumentach strategicznych podmiotów, z którymi gmina współpracuje na zasadzie partnerstwa. Jednym z nich jest samorząd województwa podkarpackiego.

Strategia rozwoju województwa jest narzędziem polityki samorządu województwa, umożliwiającym wspieranie procesów rozwojowych. Województwo podkarpackie jest obszarem niejednorodnym, o dużym stopniu wewnętrznego zróżnicowania. Dlatego też polityka rozwoju, prowadzona przez samorząd, powinna uwzględniać i dawać odpowiedź na występujące na jego terenie wewnętrzne różnice. Samorząd wojewódzki powinien stworzyć model rozwoju nastawiony na zmniejszanie nadmiernych różnic wewnątrzregionalnych. Polityka interregionalna, która wchodzi w przestrzeń województwa, powinna popierać równocześnie dwa procesy, będące istotą wizji rozwoju: podnoszenie konkurencyjności i przeciwdziałanie marginalizacji.

Stosownie do zróżnicowań i specyficznych problemów, wzmocnienie konkurencyjności dla przyspieszenia procesów rozwojowych w całym województwie dotyczy głównie obszaru środkowego i zachodniego. Zaangażowanie na rzecz przeciwdziałania zjawiskom marginalizacji społecznej odnosi się przede wszystkim do obszaru wschodniego, środkowo-zachodniego i południowego. Działania takie mają na celu zmniejszenie różnic pomiędzy poszczególnymi obszarami i wyrównywanie szans ich mieszkańców bez względu na miejsce zamieszkania.

Strategia rozwoju województwa podkarpackiego skupia sześć priorytetów, wynikających z wizji rozwoju i obejmujących wszystkie pola strategiczne. Zostały one

wyznaczone w sposób współzależny – łącznie wyznaczają drogę rozwoju województwa. Trzy z nich (a w ich obrębie cele strategiczne i kierunki działań) odnoszą się do sfery społecznej:

1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz modernizacja strukturalna rolnictwa.
 - 1.1. Rozwój alternatywnych źródeł dochodu na obszarach wiejskich, w warunkach zrównoważonego rozwoju.
 - Tworzenie warunków do podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej poprzez rozwój infrastruktury technicznej i społecznej.
2. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i wzrostu konkurencyjności jako podstawa rozwoju gospodarczego i przeciwdziałania bezrobociu, rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw.
 - 2.1. Efektywne i optymalne wykorzystanie zasobów własnych regionu – potencjału gospodarczego, myśli naukowo-technicznej, kapitału ludzkiego i finansowego.
 - Restrukturyzacja gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw funkcjonujących w tradycyjnych dla regionu sektorach przemysłu, rozwój nowych podmiotów gospodarczych, w tym na bazie przekształconych podmiotów publicznych.
 - Szeroko rozumiane działania innowacyjne, promujące i wykorzystujące najnowsze technologie, wspomagające rozwój sektorów „wysokiej szansy” oraz wspierające powstawanie i funkcjonowanie instytucji stymulujących wdrażanie innowacji.
3. Zbudowanie systemu gwarantującego wzrost kapitału ludzkiego województwa, zgodnie ze współczesnymi trendami rozwoju cywilizacji.
 - 3.1. Zwiększenie potencjału wysoko kwalifikowanych kadr.
 - Rozwój ośrodka akademickiego.
 - Zahamowanie odpływu kadr wysoko kwalifikowanych z obszaru województwa podkarpackiego.
 - 3.2. Wzrost mobilności społecznej i zawodowej mieszkańców.
 - Społeczeństwo ustawicznie kształtujące się.
 - Rozwój edukacji w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego.
 - Bezpieczeństwo zdrowotne ludności.

Obecnie trwają prace nad Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020.

1.4.5. STRATEGIA ROZWOJU GMINY TARNOWIEC

Samorządy lokalne działające w warunkach gospodarki rynkowej, cechującej się dużą dynamiką zmian i niepewnością co do ich kierunków, muszą posiadać zdolność do wczesnego rozpoznawania zagrożeń, jak i dostrzegania pojawiających się szans. Silne oddziaływania czynników zewnętrznych, w których istotną rolę odgrywa dynamika i ekspansywność jednostek terytorialnych (gmin miejskich i wiejskich oraz województw), konkurujących w dostępie do ograniczonego rynku inwestorów i kapitału, wymuszają konieczność stosowania przez władze samorządowe odpowiednich metod zarządzania. W powyższych warunkach istotnego znaczenia nabiera zarządzanie strategiczne, które umożliwia dostosowanie funkcjonowania jednostek terytorialnych do zmian zachodzących w otoczeniu. Jest to proces polegający na realizacji długofalowych celów przy wykorzystaniu nadarzających się szans i unikaniu pojawiających się zagrożeń.

Zarządzanie strategiczne oparte jest na opracowywaniu, wdrażaniu i kontroli realizacji planów strategicznych. W obecnych warunkach polskich – na poziomie zarządzania lokalnego (gminnego) – jedną z podstawowych ról wśród tego typu planów pełnią strategie rozwoju. W opracowaniach tych określone są cele rozwoju lokalnego oraz sposoby realizacji tych celów przy wyróżnieniu najbardziej pożądanego dla rozwoju gminy działań.

W toku prac nad Strategią Rozwoju Gminy Tarnowiec określono następujące cele główne, strategiczne i operacyjne odnoszące się m.in. do sfery społecznej:

1. Rozwój budownictwa mieszkaniowego.

1.1. Przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych i aktywizacja inwestorów wewnętrznych.

- Opracowanie planu umocnienia i rozwoju infrastruktury społecznej w gminie.
- Umocnienie i tworzenie bazy rekreacyjno-sportowej.
- Rozwój sieci komunikacyjnej publicznej dostosowanej do potrzeb mieszkalnictwa.

2. Rozwój przedsiębiorczości usługowej, handlowej, produkcyjnej i rzemieślniczo-artystycznej.

2.1. Tworzenie nowych miejsc pracy.

- Prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych, skierowanych do środowiska obecnych i potencjalnych przedsiębiorców mających na celu rozwijanie przedsiębiorczych postaw.
- Tworzenie warunków sprzyjających podejmowaniu działalności gospodarczej na terenie gminy.
- Pomoc w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na uruchomienie działalności gospodarczej na terenie gminy.

2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

Część diagnostyczna zawiera diagnozę problemów społecznych gminy. Diagnoza została oparta na badaniu źródeł zastanych oraz analizie skonstruowanych specjalnie do tego celu ankiet i wywiadów.

2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY

Tarnowiec jest gminą wiejską położoną w południowo-wschodniej Polsce (przy granicy ze wschodu z Ukrainą, a od południa ze Słowacją), w zachodniej części województwa podkarpackiego. Zajmuje powierzchnię 63 km² i liczy 9.324 mieszkańców.

Gmina Tarnowiec jest jedną z dziesięciu jednostek samorządu terytorialnego, wchodzącego w skład powiatu jasielskiego. Do gminy należy siedemnaście sołectw: Brzezówka, Czeluśnica, Dobrucowa, Gliniczek, Gaśówka, Glinik Polski, Łajsce, Łubienko, Łubno Opacie, Łubno Szlacheckie, Nowy Glinik, Potakówka, Roztoki, Sądkowa, Tarnowiec, Umieszcz, Wrocanka. Od północy gmina Tarnowiec graniczy z gminą Jasło, od wschodu – z gminami Jedlicze i Chorkówka, od południa – z gminą Nowy Żmigród, a od zachodu – z gminą Dębowiec.

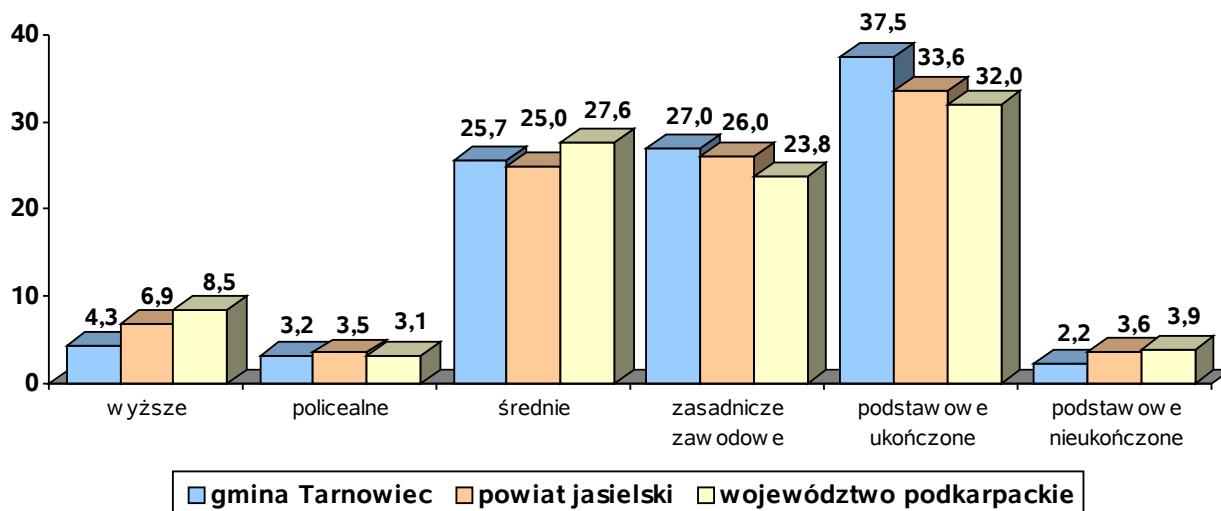
Na terenie gminy znajduje się 268 podmiotów prywatnych. Jest tu jedno przedszkole, do którego uczęszcza 62 dzieci, dwanaście szkół podstawowych, w których naukę pobiera 734 uczniów, oraz cztery gimnazja, do których uczęszcza 380 uczniów.

Mieszkańcy gminy mają zapewnioną opiekę zdrowotną w czterech przychodniach zdrowia.

2.2. DEMOGRAFIA

W 2002 roku teren gminy Tarnowiec zamieszkiwało 9.158 osób, w tym 7.485 osób w wieku 13 lat i więcej.

Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2002 roku (dane w %)
--

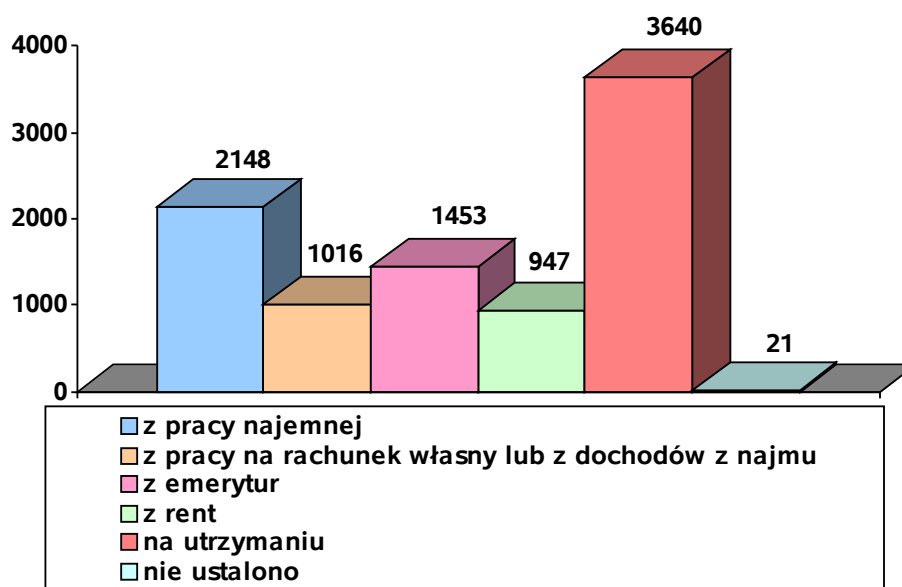

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

W 2002 roku struktura wykształcenia mieszkańców gminy Tarnowiec odbiegała zarówno od struktury powiatowej, jak i wojewódzkiej. Największą grupę wśród ludności w wieku 13 lat i więcej stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym – 37,5% ogółu mieszkańców, a wykształceniem wyższym legitymowało się jedynie 4,3% ludności gminy.

Poziom wykształcenia lokalnej społeczności jest ważną przesłanką w procesie oceny umiejętności i radzenia sobie poszczególnych osób przede wszystkim na rynku pracy. Im bowiem dana osoba jest lepiej wykształcona, tym łatwiej potrafi się przystosować do zmiennej rzeczywistości rynku pracy.

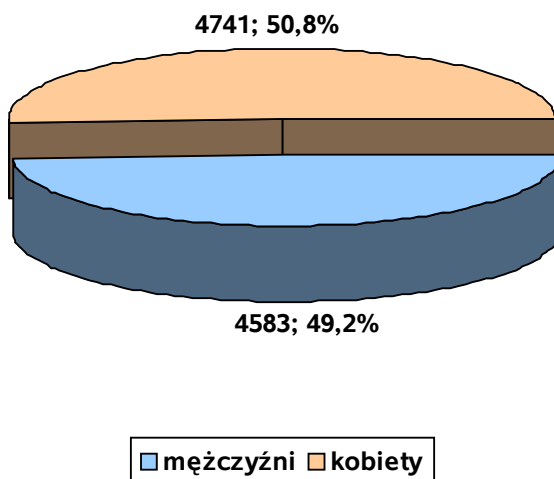
Ludność według głównego źródła utrzymania w 2002 roku

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku spośród 9.158 mieszkańców gminy 2.726 osób (czyli 29,8%) utrzymywało się z pracy, w tym 2.148 osób z pracy najemnej i 578 osób z pracy na własny rachunek (438 osoby z pracy we własnym gospodarstwie rolnym). Z pozostałych źródeł utrzymywało się 2.770 osób, z czego 1.453 mieszkańców gminy korzystało ze świadczeń emerytalnych, a 947 osób otrzymywało renty. Na utrzymaniu pozostawało 3.640 osób. Nie ustalono źródła utrzymania dla 21 osób.

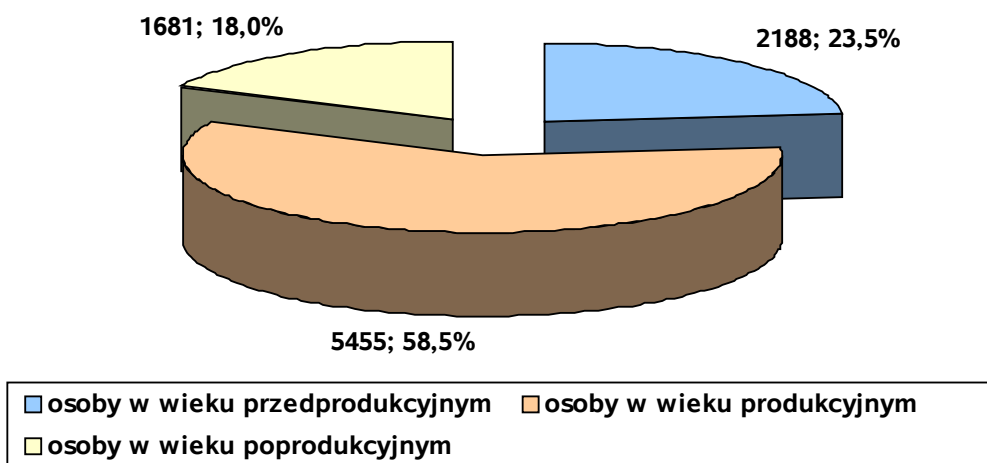
Ludność gminy Tarnowiec w 2004 roku

Dane Urzędu Gminy w Tarnowcu.

Według danych Urzędu Gminy w Tarnowcu z 31 grudnia 2004 roku gminę tę zamieszkiwały 9.324 osoby, w tym 4.583 mężczyzn i 4.741 kobiet. Na 100 mężczyzn przypadają 103 kobiety. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosił 148 osób na 1 km².

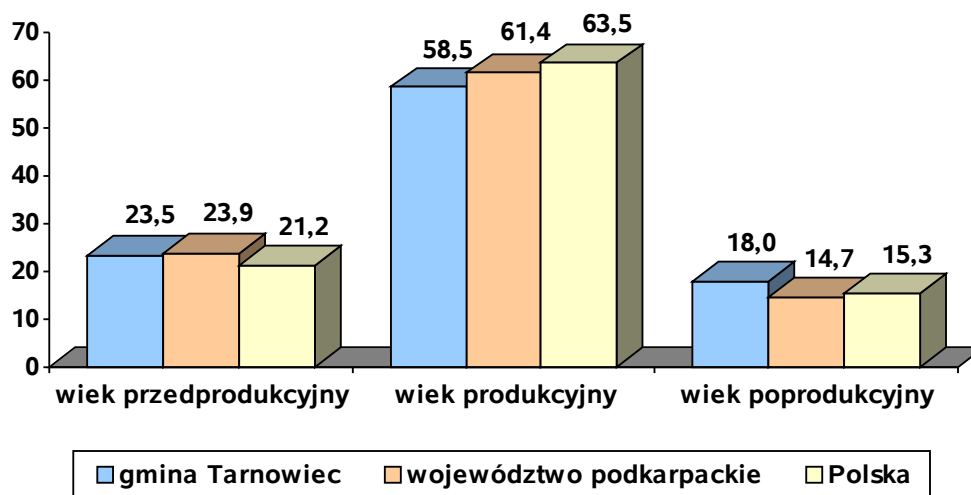
Struktura wiekowa mieszkańców gminy Tarnowiec w 2004 roku

Dane Urzędu Gminy w Tarnowcu.

W roku 2004 teren gminy Tarnowiec zamieszkiwało 2.188 osób w wieku przedprodukcyjnym, 5.455 osób w wieku produkcyjnym oraz 1.681 osób w wieku poprodukcyjnym.

Struktura wiekowa mieszkańców gminy Tarnowiec w 2004 roku w porównaniu z województwem i krajem (dane w %)

Badania własne Centrum AV.

Analizując strukturę wiekową mieszkańców gminy Tarnowiec w 2004 roku, należy stwierdzić, iż odbiegała ona zarówno od struktury demograficznej województwa podkarpackiego, jak i całej Polski. W 2004 roku odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym zamieszkujących w gminie był wyższy od średniej krajowej i zarazem nieznacznie niższy od średniej w województwie. Jednocześnie wskaźnik

procentowy mieszkańców gminy w wieku produkcyjnym był niższy, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym – wyższy.

Z powyżej przedstawionych danych wynika, iż struktura wiekowa mieszkańców gminy Tarnowiec w 2004 roku była korzystna, co przejawiało się większą liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu z osobami w wieku poprodukcyjnym. Należy jednak zaznaczyć, iż obecnie w skali całego kraju odnotowujemy systematycznie zmniejszającą się liczbę dzieci i młodzieży (w przedziale wiekowym 0-17 lat), co jest związane z malejącą dzietnością rodzin, wzrasta natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym (60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn). W niedalekiej przyszłości znaczna grupa osób w wieku produkcyjnym będzie kończyć swą działalność zawodową i zasilą one grono seniorów. Z perspektywy systemu zabezpieczenia społecznego jest to o tyle ważne, że wymaga dostosowania do potrzeb tej grupy odpowiedniej sfery usług społecznych.

Wzrost udziału osób starszych w ogóle populacji może przyczynić się do zwiększenia liczby osób niepełnosprawnych. Starsze grupy wiekowe są bardziej narażone na ryzyko niepełnosprawności – obecnie prawie 60% niepełnosprawnych jest wśród osób po 55 roku życia. Dodajmy, że proces starzenia się lokalnej społeczności wynika także skądinąd z pozytywnej przesłanki – wydłużania się średniego czasokresu życia.

2.3. MARGINALIZACJA I WYKLUCZENIE W PERSPEKTYWIE OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

W okresie od 1996 do 2003 roku liczba osób żyjących poniżej granicy minimum egzystencji zwiększyła się w skali całego kraju o 2,8 mln osób. Taki rodzaj ubóstwa nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego.

W 2004 roku mieliśmy w Polsce do czynienia z kontynuacją tendencji obserwowanej od 1996 roku, polegającej na wzroście zasięgu ubóstwa obiektywnego szacowanego na podstawie wyników badań budżetów gospodarstw domowych (GUS). W 2004 roku poniżej minimum egzystencji żyło 11,8% polskiego społeczeństwa (w porównaniu do 4,3% w 1996 r.).

Na syndrom głębokiego ubóstwa składa się bezrobocie połączone z niskim poziomem wykształcenia głowy gospodarstwa domowego, wielodzietność oraz fakt zamieszkania w małych ośrodkach miejskich oraz na wsi, szczególnie na obszarach dotkniętych bezrobociem strukturalnym. Wzrost skali ubóstwa w ostatnich latach dokonał się przy poprawie przeciętnej sytuacji materialnej ogółu społeczeństwa, co świadczy o rosnących w społeczeństwie nierównościach w sytuacji dochodowej i poziomie życia.

System pomocy społecznej jako jeden z elementów zabezpieczenia społecznego polityki społecznej państwa ma za zadanie wspieranie osób i rodzin, które z przyczyn obiektywnych nie są w stanie zaspokoić swoich elementarnych potrzeb życiowych. Według ustawy o pomocy społecznej pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2. 1).

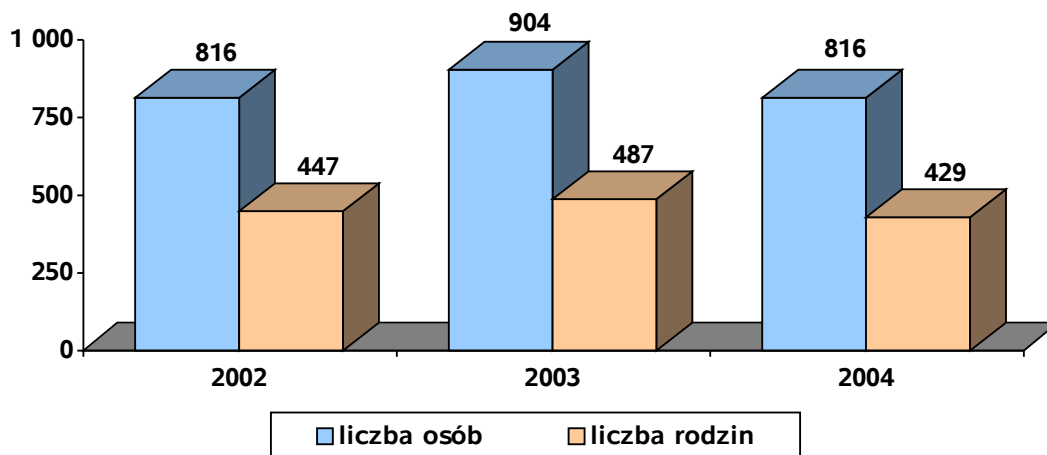
Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 3. 1). Ustawa o pomocy społecznej stwierdza, że udziela się pomocy osobom i rodzinom w szczególności z powodu: 1) ubóstwa; 2) sieroctwa; 3) bezdomności; 4) bezrobocia; 5) niepełnosprawności; 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby; 7) przemocy w rodzinie; 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; 10) braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze; 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy; 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; 13) alkoholizmu lub narkomanii; 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej; 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy Tarnowiec odpowiedzialny jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Do jego obowiązków należy:

- prowadzenie diagnostyki jednostkowej i środowiskowej;
- bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń (w tym organizowanie opieki i usług domowych);
- współpraca z organizacjami i instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym;

- aktywizowanie środowiska lokalnego.

Osoby objęte pomocą społeczną w latach 2002-2004 (według decyzji administracyjnych)

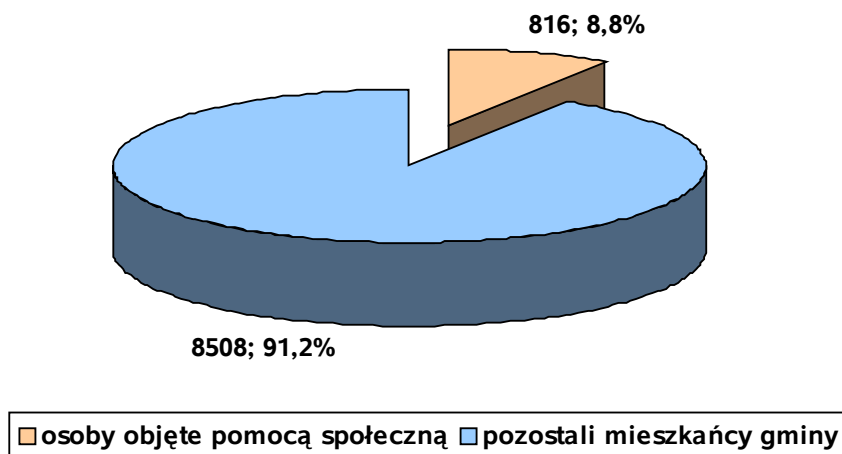

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Decydujący wpływ na korzystanie z systemu pomocy społecznej w Polsce mają regulacje prawne zawarte w ustawie o pomocy społecznej oraz innych aktach normatywnych. Podstawową przesłanką przyznania świadczeń jest kryterium dochodowe osoby i rodziny. Od 1 października 2006 roku kryterium to będzie na poziomie 477 zł miesięcznie w przypadku osoby samotnie gospodarującej (poprzednio 461 zł) i 351 zł na osobę w rodzinie (poprzednio 316 zł). Niski poziom kwot uprawniających do przyznania świadczeń zawęża liczbę uprawnionych i może istotnie wypaczać skalę występującego ubóstwa.

W latach 2002-2004 liczba osób objętych systemem pomocy społecznej w gminie Tarnowiec ulegała zmianom. Wynikało to nie zawsze ze skali pojawiających się problemów społecznych, a przede wszystkim z ubóstwa. Na spadek liczby osób objętych świadczeniami w 2004 roku wpływ miały m.in. ustawa o rencie socjalnej i ustawa o świadczeniach rodzinnych, które spowodowały przejście części klientów systemu pomocy społecznej do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i płatnika świadczeń rodzinnych.

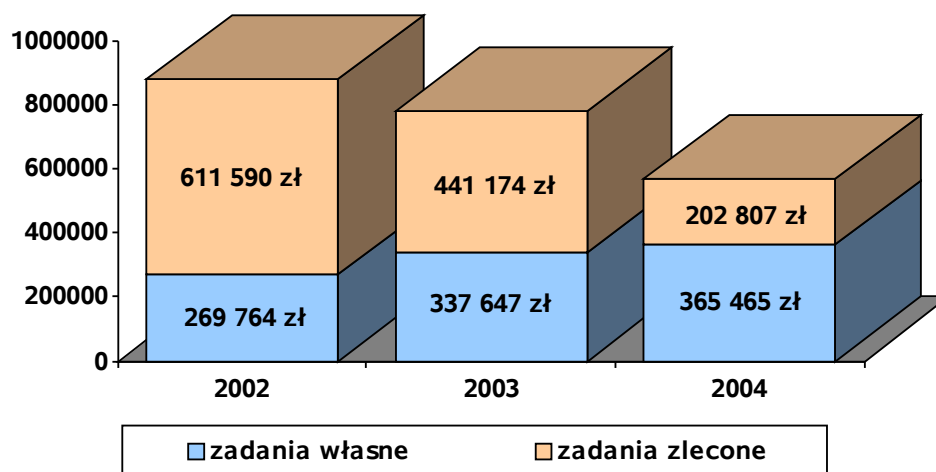
Liczba osób korzystających z systemu pomocy społecznej a ludność gminy w 2004 roku

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Spośród 9.324 mieszkańców gminy, 816 osób skorzystało z systemu pomocy społecznej w roku 2004. Należy zaznaczyć, iż rzeczywista liczba osób korzystających z systemu pomocy społecznej jest większa, bowiem udzielane świadczenia pośrednio obejmują również rodziny osób, którym przyznano wsparcie.

Wydatki na pomoc społeczną w latach 2002-2004

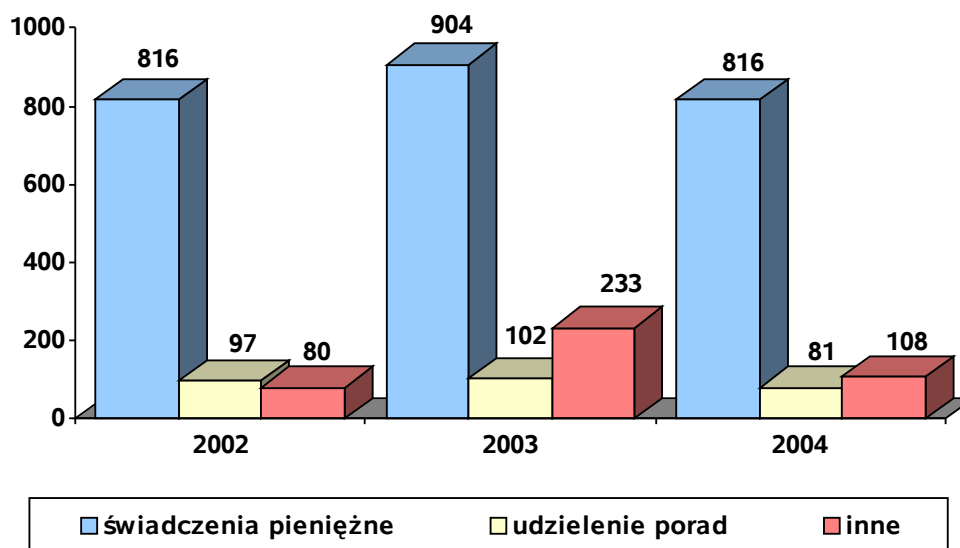
Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Na wykresie przedstawiono wysokość środków finansowych pozostających w dyspozycji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, uwzględniając wydatki na zadania własne pochodzące z budżetu gminy oraz kwoty na zadania zlecone uzyskane z budżetu państwa.

Analizując wysokość nakładów przeznaczonych na pomoc społeczną w gminie, należy zauważyć, iż nakłady finansowe przeznaczone na wspomaganie osób i rodzin w roku 2004 znacznie spadły w porównaniu z latami poprzednimi. Ogółem wielkość wydatków na udzielane wsparcie w kolejnych latach wyniosła: w roku 2002 – 881.354 zł, w roku 2003 – 778.821 zł, a w 2004 roku – 568.272 zł.

Należy zaznaczyć, iż w dyspozycji Ośrodka pozostają również środki finansowe przeznaczone na świadczenia rodzinne.

Rodzaje pomocy udzielanej przez GOPS w latach 2002-2004

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Świadczenia pieniężne są najczęściej udzielaną formą pomocy. Na przestrzeni lat 2002-2004 miał miejsce wzrost (2003 r.), a następnie spadek (2004 r.) tego rodzaju wsparcia. Analizując możliwości przyznawania przez ośrodek pomocy społecznej świadczeń finansowych, należy wskazać na podstawowe zasiłki, którymi obecnie są:

zasilek stały, zasilek okresowy, zasilek celowy, specjalny zasilek celowy, składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie.

W analizowanym okresie beneficjenci systemu pomocy społecznej korzystali również m.in. z porad udzielanych przez pracowników Ośrodka.

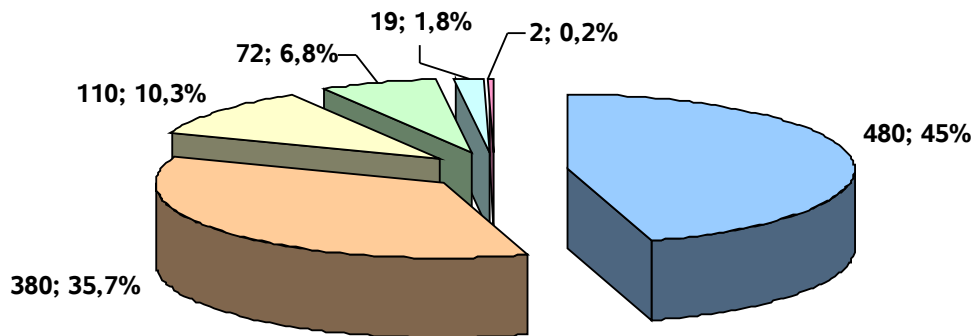
Typ realizowanych świadczeń w latach 2002-2004

Typy świadczeń	2002		2003		2004	
	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin
Pieniężne	816	447	904	487	816	429
Udzielenie porad	97	27	102	32	81	26
Inne	80	26	233	78	108	62

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Większość świadczeń jest przyznawana w drodze decyzji administracyjnej. Beneficjenci niezadowoleni z uzyskanej pomocy mają prawo odwołać się do Samorządowego Kolegium Odwoławczego, które, w trybie administracyjnym, może decyzję GOPS-u utrzymać w mocy, uchylić w części lub całości albo przekazać do ponownego rozpoznania.

Powody przyznawania pomocy społecznej w 2004 roku (według decyzji administracyjnej)

■ ubóstwo
■ bezrobocie
■ niepełnosprawność
■ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych
■ alkoholizm
■ trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego

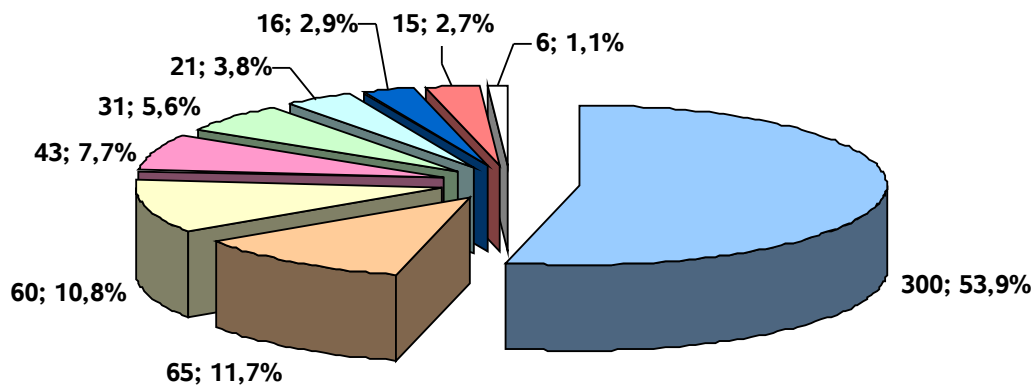
Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Ustawa o pomocy społecznej zawiera zamkniętą listę powodów, dla których każdy mieszkaniec ma prawo skorzystać z systemu pomocy społecznej. Podstawową przesłanką przyznawania pomocy jest spełnienie wspomnianego wcześniej kryterium dochodowego, informującego o istotnym braku środków do życia, zarówno w przypadku osoby samotnie gospodarującej, jak i całej rodziny.

W 2004 roku GOPS w Tarnowcu udzielał wsparcia osobom i rodzinom z następujących przyczyn:

- ubóstwo – 480 osób z 310 rodzin,
- bezrobocie – 380 osób z 262 rodzin,
- niepełnosprawność – 110 osób z 68 rodzin,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 72 osoby z 55 rodzin,
- alkoholizm – 19 osób z 19 rodzin,
- trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego – 2 osoby z 2 rodzin.

Struktura odbiorców pomocy społecznej ze względu na aktywność zawodową w 2004 r. (według decyzji administracyjnych)

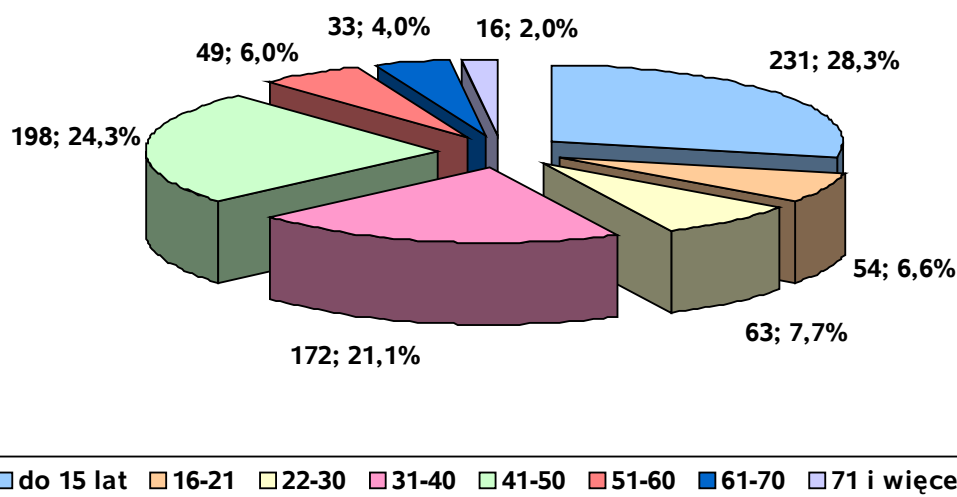

■ bezrobotny, bez prawa do zasiłku	■ na rencie
■ na zasiłku dla bezrobotnych	■ na emeryturze
■ pracuje	■ uczy się
■ nie pracuje	■ pracuje dorywczo
■ studiuje	

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Analizując strukturę odbiorców pomocy ze względu na aktywność zawodową, dochodzimy do wniosku, że najliczniejszą grupę w 2004 roku stanowiły osoby bezrobotne, bez prawa do zasiłku (300 osób). Następnymi, co do wielkości, grupami były osoby na rencie (65 osób), otrzymujące zasiłek dla bezrobotnych oraz będące na emeryturze (odpowiednio 60 i 43 osoby). Na kolejnych miejscach znajdowały się osoby pracujące (31 osób) oraz uczące się, niepracujące i pracujące dorywczo (odpowiednio 21, 16 i 15 osób). Najmniej liczną grupę stanowiły osoby studiujące (6 osób).

Struktura demograficzna odbiorców pomocy społecznej w 2004 r. (według decyzji administracyjnych)

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowcu.

Struktura demograficzna świadczeniobiorców systemu pomocy społecznej w 2004 roku była porównywalna ze strukturą demograficzną całej lokalnej społeczności. Niepokojąca była duża grupa beneficjentów w wieku produkcyjnym, którzy, posiadając ku temu warunki, powinni samodzielnie pracować i osiągać dochody umożliwiające utrzymanie siebie i swoich rodzin. Uwagę zwracała również znaczna liczba dzieci wspieranych przez system pomocy społecznej, głównie poprzez dożywianie w szkołach, co dowodzi istnienia poważnych niedoborów materialnych wśród znacznej liczby rodzin.

2.4. KWESTIA DZIECKA

Polityka społeczna zajmuje się dziećmi jako grupą wymagającą szczególnej troski i ochrony. Działalność na rzecz dzieci polega przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez ułatwienie dostępu do oświaty, służby zdrowia, wypoczynku oraz asekurowaniu w obliczu ryzyka życiowego.

System opieki nad dziećmi potrzebującymi wsparcia organizują instytucje państwowe, samorządy, organizacje pozarządowe. Na system ten składają się:

- domy pomocy społecznej dla dzieci specjalnej troski,
- pogotowia opiekuńcze,
- domy dziecka,
- ośrodki szkolno-wychowawcze dla dzieci i młodzieży,

- ogniska wychowawcze – placówki środowiskowe zapobiegające niedostosowaniu społecznemu i osamotnieniu dzieci i młodzieży oraz zapewniające pomoc rodzicom mającym trudności w wychowaniu dzieci,
- wioski dziecięce,
- ośrodki adopcyjno-opiekuńcze,
- rodziny zastępcze,
- rodzinne domy dziecka,
- młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Wszystkie te placówki wyrównują szanse dzieci i młodzieży, niemniej dziecko, dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości, powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia.

W celu uzyskania informacji o problemach dzieci i młodzieży w lokalnym systemie kształcenia i wychowania zostały rozesłane do szkół gminy ankiety. Pozwalają one zdiagnozować środowisko szkolne pod kątem występowania zachowań o cechach patologii społecznej wśród uczniów oraz przekazują informacje o realizacji działań opiekuńczo-wychowawczych, profilaktycznych i leczniczych prowadzonych wśród dzieci i młodzieży. W sumie do badania przedłożono 13 ankiet, z czego 10 dotyczyło szkół podstawowych, 2 gimnazjum a 1 zespołu szkół. W materiale badawczym respondenci oceniali głównie pozycję dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym.

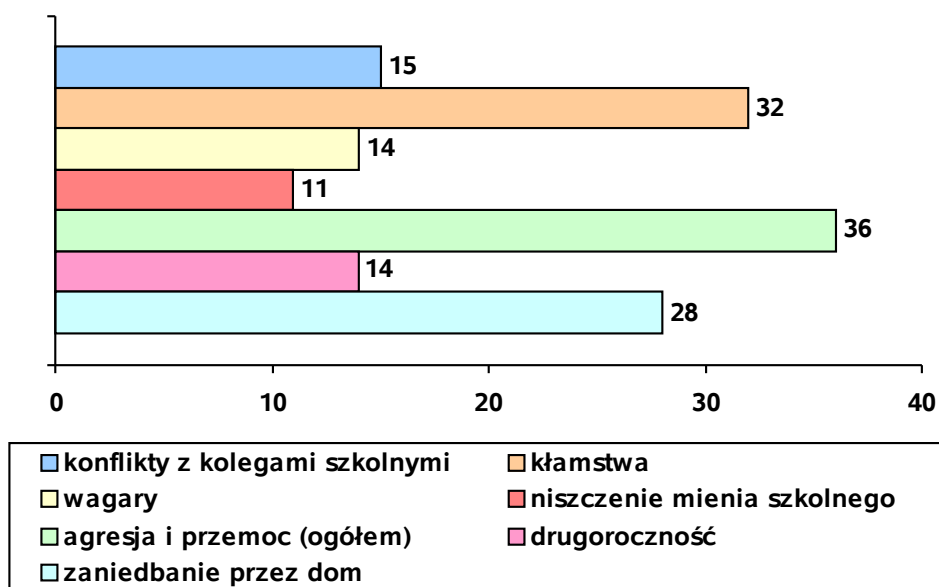
Problemy występujące w środowisku dzieci i młodzieży szkolnej

Lp	Cechy patologii społecznej	Obecność poszczególnych cech	
		występuje (liczba wskazań i ujawnionych przypadków)	nie występuje
1.	Konflikty z rodzicami (opiekunami)	3 (2)	10
2.	Konflikty z rodzeństwem	4 (5)	8
3.	Konflikty z nauczycielami	3 (4)	10
4.	Konflikty z kolegami szkolnymi	8 (15)	5
5.	Kłamstwa	10 (32)	2
6.	Wagary	3 (14)	9
7.	Alkoholizowanie się		12
8.	Narkotyzowanie się		12
9.	Palenie papierosów	2 (2)	10

10.	Ucieczki z domu		12
11.	Kradzieże	3 (2)	10
12.	Agresja i przemoc, w tym:		
	- poniżanie	4 (7)	9
	- zastraszanie	3 (6)	10
	- znęcanie się	3 (12)	10
	- bicie	5 (10)	8
	- wymuszanie pieniędzy	1 (1)	11
	- zmuszanie do palenia papierosów		12
13.	Autoagresja	1	11
14.	Przestępczość ujawniona	1	11
15.	Niszczenie mienia szkolnego	5 (11)	8
16.	Drugoroczność	4 (14)	9
17.	Udział w grupach negatywnych	1 (2)	12
18.	Opieka kuratora sądowego	4 (6)	9
19.	Przemoc w rodzinie	2 (3)	11
20.	Zaniedbanie przez dom	7 (28)	6
21.	Wykorzystywanie seksualne		12

Badania własne Centrum AV.

**Najczęściej występujące problemy w środowisku dzieci i młodzieży szkolnej
(liczba przypadków)**

Badania własne Centrum AV.

Wskazując najistotniejsze kwestie, pedagodzy korzystali z zamkniętego zestawu kategorii, mając do wyboru 21 zmiennych. Stwierdzając obecność lub brak poszczególnych cech, podawano jednocześnie liczbę występujących przypadków.

Określając problemy uczniów i szkoły w pytaniach otwartych, wskazywano głównie na zjawisko ubożenia rodzin i związany z nim problem bezrobocia, emigrację zarobkową rodziców i rozbitcie rodzin, dysfunkcje występujące w domu (odnoszące się do niewydolności opiekuńczo-wychowawczej, konfliktów w rodzinie oraz uzależnień i niezaradności życiowej rodziców), agresję i przemoc.

Wszystkie szkoły posiadają dostęp do Internetu oraz prowadzą dożywianie uczniów (zapotrzebowanie w tym zakresie wykracza jednak poza ich obecne możliwości), większość umożliwia korzystanie z sali gimnastycznej. W dwóch placówkach pracuje logopeda, a tylko w jednej z nich funkcjonuje klasa integracyjna. Szkoły oferują swoim wychowankom zajęcia dodatkowe (m.in. różnorodne tematycznie koła zainteresowań i zajęcia szkolnego kółka sportowego, zbiórki zuchowo-harcerskie oraz zajęcia taneczne, wokalne i muzyczno-wokalne), a dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi zajęcia wyrównawcze, korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne i rewalidacyjne oraz gimnastykę korekcyjną.

Z analizy wynika, że szkoły są miejscami bezpiecznymi dla dzieci i młodzieży (tylko w okolicy jednej ze szkół znajduje się staw, który, pomimo odgradzenia od terenu szkolnego, stwarza niebezpieczeństwo dla uczniów). We wszystkich placówkach przeprowadzane są badania służące diagnozowaniu środowiska szkolnego, a powszechnie realizowane programy profilaktyczne skutecznie łagodzą zjawiska patologiczne i zapobiegają ich występowaniu.

Nauczyciele kształtują wśród młodzieży postawy charytatywne i propagują ideę wolontariatu poprzez uczestnictwo w różnych akcjach charytatywnych, m.in. "Grosik", „Góra Grosza” oraz w zbiórkach pieniężnych w ramach pracy fundacji charytatywnych, m.in. Fundacji „Serce” oraz w zbiórkach zabawek na rzecz dzieci z Domu Dziecka, a także zbiórkach odzieży organizowanych przez szkolne koło PCK. Uczniowie pomagają również młodszym kolegom oraz pracują na rzecz osób samotnych, starszych i opuszczonych.

Analizując potrzeby dzieci i młodzieży, wskazano na konieczność zapewnienia alternatywnych form spędzania czasu wolnego, organizowanie przedstawień o charakterze profilaktycznym, zorganizowanie dodatkowych kół zainteresowań, zajęć

rewalidacyjnych, resocjalizacyjnych i relaksacyjnych. Większość dyrektorów szkół wskazała też na konieczność zatrudnienia pedagoga i psychologa szkolnego.

Wśród różnych form pomocy szkoły proponują rodzicom uczniów m.in. współpracę z GOPS-em, organizowanie konsultacji w placówkach specjalistycznych (w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej), pomoc wychowawcy i nauczycieli oraz wsparcie materialne (stypendia, zwolnienie z opłat na ubezpieczenie, obniżenie składek na Radę Rodziców, dofinansowanie wycieczek), rzeczowe (wyprawki szkolne, wypożyczanie podręczników) a także w formie dożywiania.

2.5. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH

Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia utajonego oraz powszechności „pracy na czarno”. Bezrobocie powoduje, iż standard życia wielu ludzi stale się obniża i rozszerza się obszar patologii społecznej.

Bezrobotnym, zgodnie z definicją ustawową, jest osoba pozostająca bez pracy, ale jednocześnie zdolna i gotowa do jej podjęcia w pełnym wymiarze czasu. Bezrobocie, przyczyniając się do zubożenia materialnego, w bezpośredni sposób wpływa na poziom życia rodzin, wywierając negatywne skutki, zwłaszcza w postaci:

- dezintegracji rodziny,
- zmniejszenia siły wsparcia emocjonalnego i solidarności pomiędzy członkami rodziny,
- zwiększenia ryzyka zaistnienia patologii życia społecznego.

Długookresowe bezrobocie ma wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka bezrobotnego oraz jego rodzinę. Jednym z pierwszych skutków utraty pracy jest obniżenie standardu życia rodziny, także wtedy, gdy otrzymywane są świadczenia kompensujące płacę. Sytuacja materialna osób dotkniętych bezrobociem zależy od ich standardu życia w czasie trwania zatrudnienia, a zwłaszcza od posiadanych dóbr trwałego użytku, oszczędności i długów.

Duże znaczenie ma poziom, od którego zaczyna się proces degradacji ekonomicznej i społecznej. W najbardziej dramatycznej sytuacji są rodziny świadczeniobiorców pomocy społecznej, które od dawna korzystały z systemu wsparcia socjalnego z powodu np. niskich dochodów, wielodzietności, inwalidztwa. Trudności

finansowe w takich rodzinach prowadzą do drastycznych ograniczeń wydatków nawet na podstawowe potrzeby bytowe.

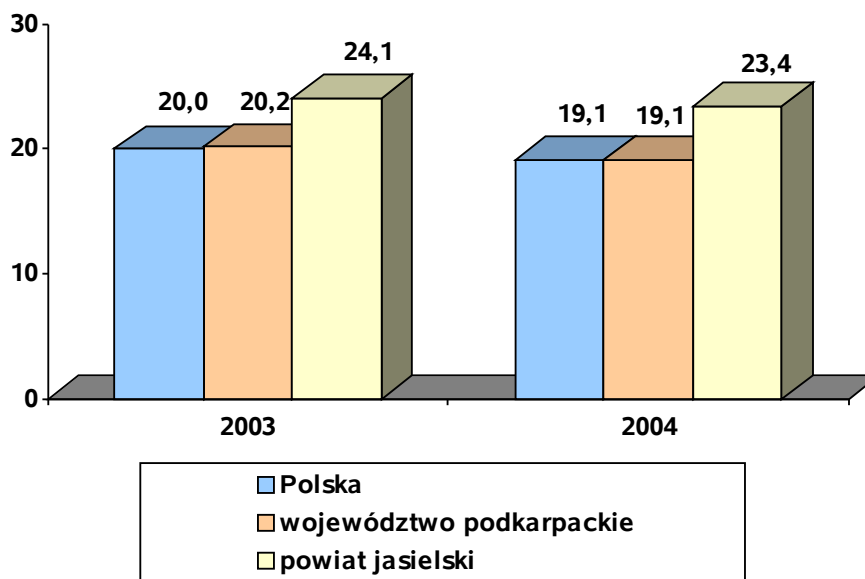
Problem bezrobocia dotyczy nie tylko osoby nim dotkniętej, lecz także całej rodziny. Pogorszenie stanu funkcjonowania rodziny jest proporcjonalne do okresu pozostawania bez pracy, co przejawia się problemami opiekuńczo-wychowawczymi, przemocą czy zanikiem autorytetu rodzicielskiego. Może także prowadzić do rozpadu rodziny. W tych okolicznościach pojawia się również groźba przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego.

Wzrost liczby bezrobotnych świadczeniobiorców powoduje przyrost ilości zadań z zakresu pomocy społecznej oraz zwiększenie puli wydatków na udzielanie pomocy. Sytuacja taka wymusza również konieczność dostosowania dotychczasowych form działania do nowych potrzeb. Ponieważ możliwości budżetu państwa i samorządu lokalnego są ograniczone, podstawowego znaczenia w pomocy w wychodzeniu z bezrobocia nabiera praca socjalna, która przyjmuje zróżnicowane formy.

Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych to między innymi pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego, rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na zatrudnienie oraz technika kontraktu socjalnego, która pozwala na uzależnienie pomocy – formy, wysokości i okresu wypłacania świadczenia – od aktywności bezrobotnego i jego rodziny.

Niepokojący jest wpływ bezrobocia na zachowania patologiczne. Szczególnie niebezpiecznym zjawiskiem staje się przemoc w rodzinie. Długie pozostawanie bez pracy stymuluje procesy dezintegracji życia rodzinnego. Przymusowa bezczynność zawodowa i nieuregulowany tryb życia wyzwalają zachowania dewiacyjne, skierowane na rodzinę i lokalne środowisko społeczne. Negatywne emocje związane z sytuacją bezrobocia przenoszone są na najbliższych – ofiarami przemocy i złego traktowania są najczęściej kobiety i dzieci. Długotrwałe bezrobocie, z jego negatywnymi konsekwencjami psychospołecznymi, wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływań.

Stopa bezrobocia w kraju, województwie i powiecie w latach 2003-2004

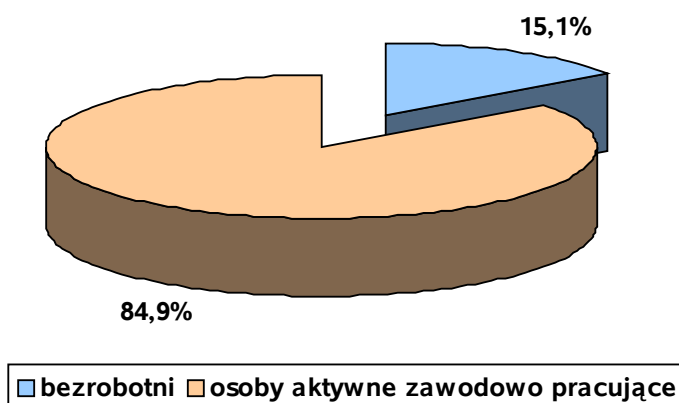

Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

Stopa bezrobocia to procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie cywilnej ludności aktywnej zawodowo, ale bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Analizując powyższy wykres, należy stwierdzić, iż w latach 2003-2004 powiat jasielski charakteryzował się znacznie wyższą, w stosunku do województwa podkarpackiego i kraju, stopą bezrobocia. Generalnie w skali całego kraju – z uwagi na poprawę kondycji gospodarki – mamy do czynienia z powolnym zmniejszaniem się stopy bezrobocia.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Jaśle na dzień 31 grudnia 2004 roku w gminie Tarnowiec pozostawało zarejestrowanych 825 bezrobotnych. Wśród nich większą liczebnie grupą były kobiety, które stanowiły 456 ogółu bezrobotnych w gminie. Prawo do zasiłku posiadało 106 osób. Należy dodać, że poziom bezrobocia odnotowany w statystykach instytucji rynku pracy może być różny od rzeczywistej liczby informującej o osobach pozostających bez pracy.

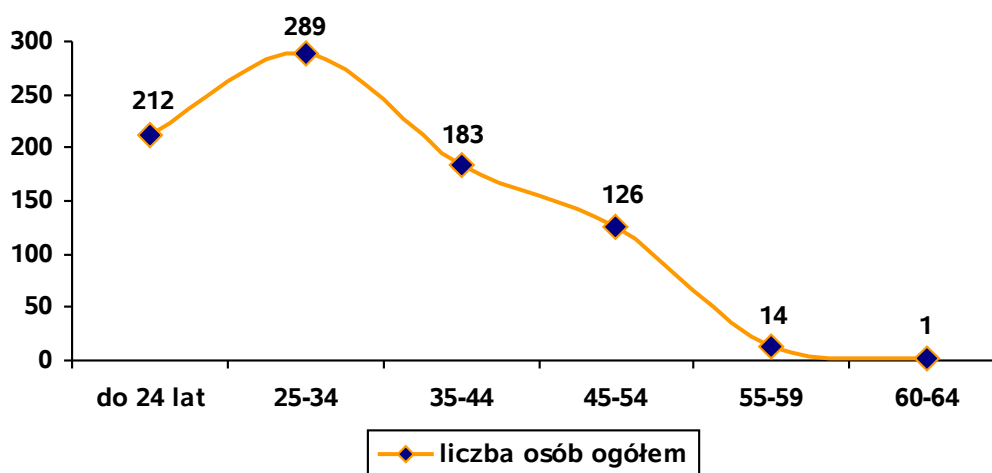
Bezrobotni i osoby aktywne zawodowo pracujące z końcem 2004 roku

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Jaśle.

Spośród 5.455 osób z terenu gminy Tarnowiec, będących w wieku produkcyjnym, z końcem 2004 roku 825 osób pozostawało bez zatrudnienia.

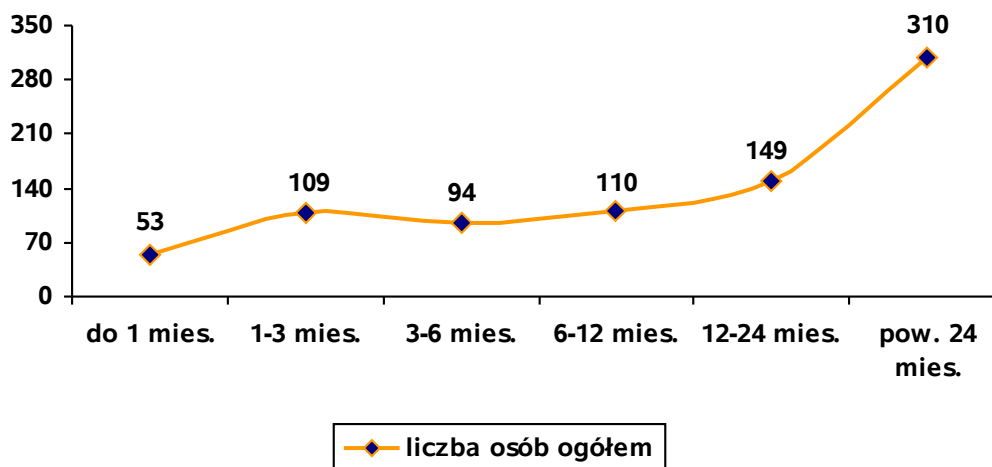
Bezrobotni według wieku z końcem 2004 roku

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Jaśle.

Z końcem 2004 roku najliczniejszą grupę bezrobotnych w gminie stanowiły osoby w przedziale wiekowym 25-34 lata. Stosunkowo dużo było również osób w wieku do 24 lat, często nieposiadających wcześniejszych doświadczeń zawodowych. Było to porównywalne z sytuacją w kraju. Niepokoila mniejsza, ale zarazem posiadająca niewielkie szanse na zmianę swej sytuacji życiowej grupa osób bezrobotnych, które przekroczyły 45. rok życia. Osobom pozostającym jeszcze w wieku produkcyjnym, ale już niemobilnym, zdecydowanie trudniej znaleźć pracę i zdobyć nowe kwalifikacje zawodowe.

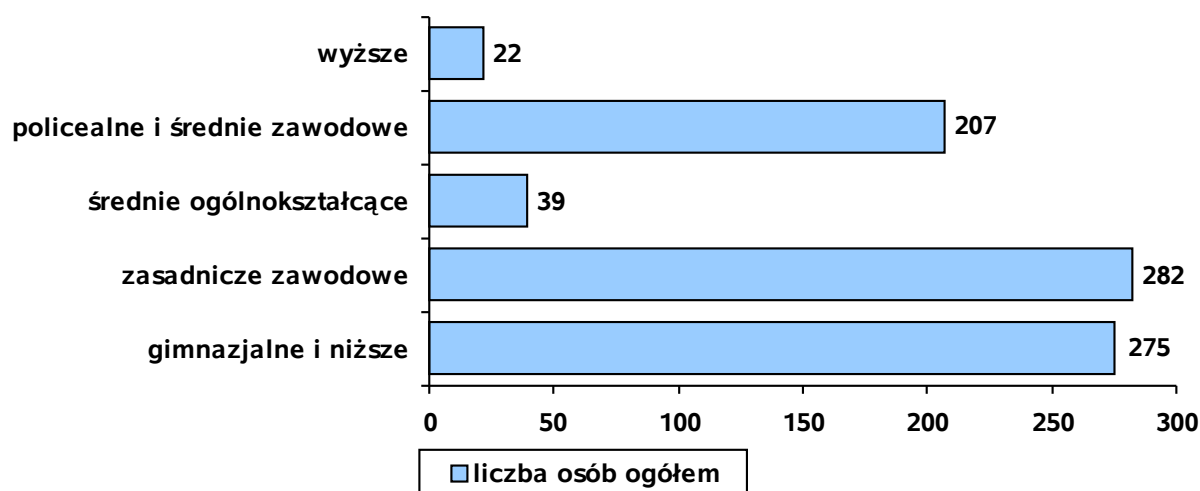
Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy z końcem 2004 roku

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Jaśle.

Powrót do pracy jest tym trudniejszy, im dłuższy jest okres pozostawania poza zatrudnieniem, co wyraźnie widać na powyższym zestawieniu. Brak pracy może powodować nieodwracalne szkody nie tylko ekonomiczne, ale przede wszystkim społeczne, łącznie z daleko idącą demoralizacją i wykluczeniem osób pozostających bez zatrudnienia. Długotrwale bezrobotni, którzy z końcem 2004 roku stanowili najliczniejszą grupę pozostających bez pracy w gminie, często nie są w stanie samodzielnie wrócić do zatrudnienia, stąd tak ważne w ich przypadku są: poradnictwo zawodowe, praca socjalna oraz kluby integracji społecznej.

Bezrobotni według wykształcenia z końcem 2004 roku

Z końcem 2004 roku zdecydowanie lepszą sytuację na rynku pracy posiadały osoby z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym; tych w rejestrach bezrobotnych figurowało najmniej. Wraz z malejącym poziomem wykształcenia

zwiększał się udział bezrobotnych w rejestrach Powiatowego Urzędu Pracy. Zestawiając ten fakt z sytuacją na rynku pracy, należy nadal zachęcać młodzież do zdobywania wykształcenia, natomiast w przypadku osób już bezrobotnych szczególny nacisk należy położyć na szkolenia, doksztalcanie i zmianę kwalifikacji zawodowych.

2.6. KWESTIA UZALEŻNIEŃ

Problemy wynikające z picia alkoholu i zażywania narkotyków stanowią obecnie jedną z poważniejszych kwestii społecznych. Zjawisko to ma istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego (wzrasta liczba nieletnich nietrzeźwych sprawców przestępstw, ale również nieletnich nietrzeźwych ofiar), jak również ogólny stan zdrowia populacji, zdolność do konkurencji na coraz bardziej wymagającym rynku pracy, a także na relacje interpersonalne z rówieśnikami i środowiskiem rodzinnym.

Liczba osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest trudna do ustalenia. Z jednej strony możemy się opierać na danych szacunkowych ustalonych dla populacji, m.in. przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, które prezentuje poniższe zestawienie, z drugiej na danych przedstawianych przez poszczególne instytucje podejmujące kwestie uzależnień w swej działalności statutowej.

Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych					
		W Polsce 38,6 mln	W mieście 100 tys. mieszk.	W mieście 25 tys. mieszk.	W gminie 10 tys. mieszk.
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 2.000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
Osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	5.000-7.000 osób	1.250-1.750 osób	ok. 500-700 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	razem ok. 2 mln osób: dorosłych i dzieci	ok. 5.300 osób: dorosłych i dzieci	ok. 1.330 osób: dorosłych i dzieci	ok. 530 osób: dorosłych i dzieci

Dane szacunkowe Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Definiując problem alkoholizmu, przyjmuje się, że jest to całokształt problemów związanych z używaniem napojów alkoholowych. Rozumie się przez to zarówno upośledzenie decyzji dotyczących rozpoczynania picia alkoholu, jak i polegających na niemożności przerwania picia alkoholu. Problem alkoholizmu rozpatrywany jest w dwóch płaszczyznach:

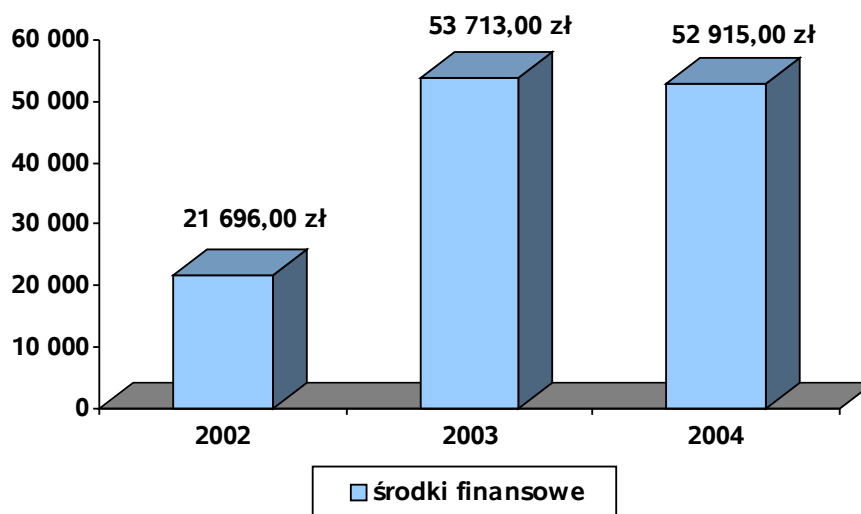
- jako choroba alkoholowa (utrata kontroli picia, niemożność utrzymania się w abstinencji);
- jako zagadnienie spożycia napojów alkoholowych i akceptowanych przez społeczeństwo wzorów picia, co stwarza konieczność poszukiwania alkoholu.

Rozmiary zjawiska uzależnień odnotowane w oficjalnych statystykach różnią się od faktycznego stanu. Najlepiej widać to w sferze odczuć społecznych mieszkańców, którzy bardzo często wskazują na alkoholizm jako poważny problem społeczny. Spośród wszystkich beneficjentów objętych pomocą społeczną przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowcu w 2004 roku, 19 osób swą trudną sytuację życiową tłumaczyło problemem alkoholowym. Nie jest uwidocznione używanie narkotyków. W analizowanym okresie z tytułu narkomanii miejscowy Ośrodek nie świadczył pomocy, co jednak nie może być tożsame z twierdzeniem zupełnego braku występowania zjawiska.

Aby eliminować niekorzystny wpływ alkoholizmu na społeczność gminy, konieczne jest prowadzenie działań o charakterze profilaktycznym oraz różnych form promocji zdrowego stylu życia. Ważną rolę odgrywają w tym procesie uchwalane przez Radę Gminy programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz podejmowane przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w ramach przysługujących jej uprawnień działania.

W 2004 roku Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przyjęła 17 wniosków dotyczących skierowania na leczenie odwykowe osób uzależnionych; wszystkie osoby zostały skierowane na leczenie. W analizowanym okresie GKRPA dokonała również 5 kontroli punktów prowadzących sprzedaż napojów alkoholowych.

Środki finansowe służące rozwiązywaniu problemów uzależnień w latach 2002-2004

Dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tarnowcu.

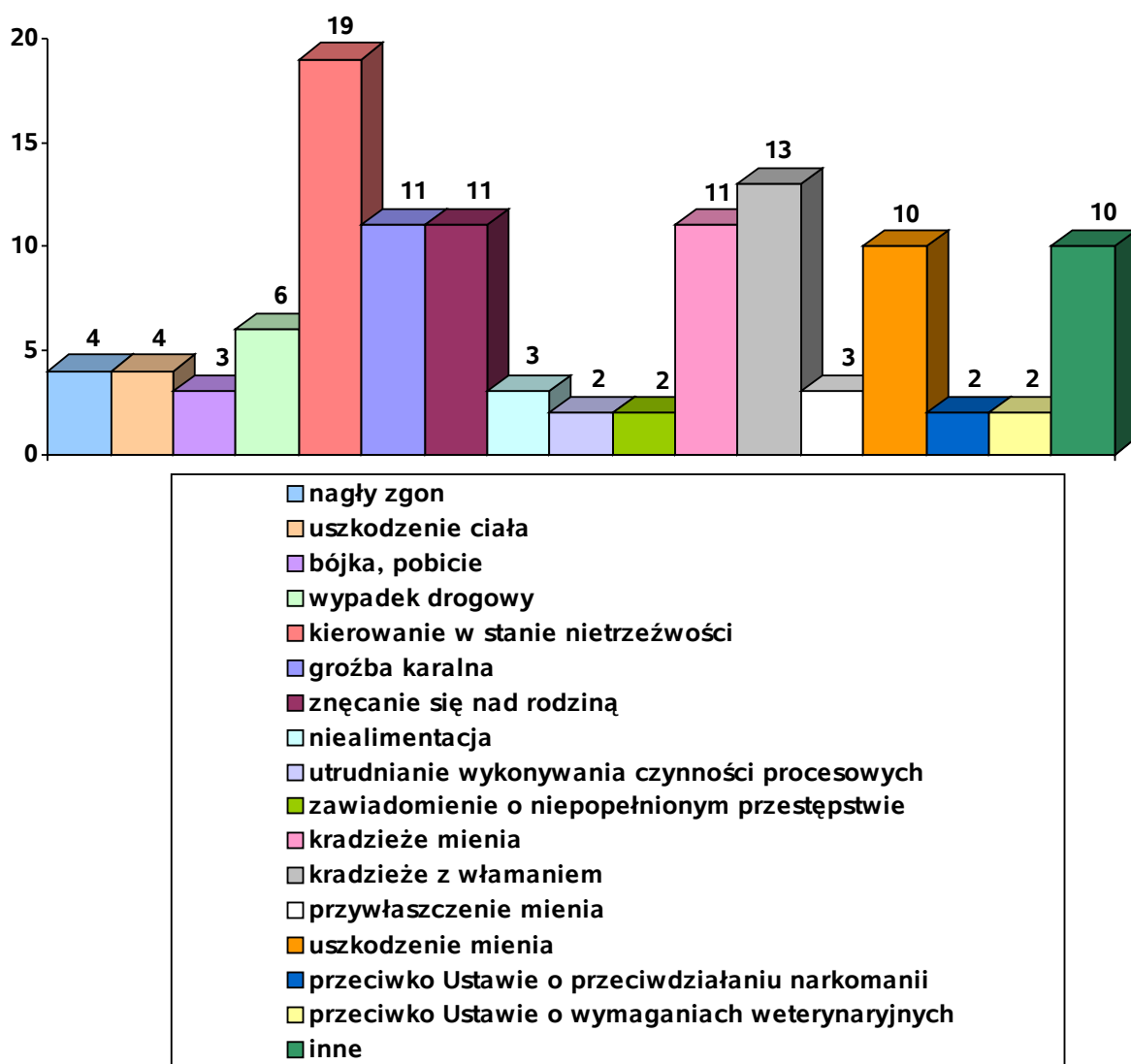
Wielkość środków przeznaczonych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych w gminie Tarnowiec zmieniała się na przestrzeni lat 2002-2004, osiągając najwyższy poziom w roku 2003. W 2002 r. wyniosła 21.696 zł, w roku następnym wzrosła do 53.713 zł, a w 2004 r. spadła do 52.915 zł.

2.7. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI

Przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwie piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Jest to margines życia społecznego, ale intensywność zdarzeń oraz częstotliwość, z jaką występują, mogą mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludzi tworzących społeczność gminy Tarnowiec.

Z analizy stanu zagrożenia przestępczością za okres 12 miesięcy 2004 roku wynika, iż na terenie gminy Tarnowiec wszczęto łącznie 118 postępowań przygotowawczych, w tym 112 postępowań w sprawach o przestępstwa kryminalne i 6 w sprawach o przestępstwa gospodarcze. Zakończono 117 postępowań, a 1 zawieszono do czasu ustalenia miejsca pobytu sprawcy.

Wybrane kategorie przestępstw popełnionych na terenie gminy Tarnowiec w 2004 roku

Dane Posterunku Policji w Tarnowcu.

Analizując powyższe zestawienie, należy stwierdzić, iż najczęściej popełnianymi przestępstwami w roku 2004 były przestępstwa drogowe – ogółem 25 (19 przypadków kierowania w stanie nietrzeźwości i 6 wypadków drogowych). Na kolejnych miejscach znalazły się kradzieże mienia (24 czyny, w tym 13 przypadków kradzieży z włamaniem i 11 kradzieży mienia) oraz znęcanie się nad rodziną i groźby karalne (po 11 czynów). W analizowanym okresie odnotowano również 10 przypadków uszkodzenia mienia, po 4 przypadki uszkodzenia ciała i nagłego zgonu, po 3 przypadki bójek i pobić, uchylenia się od płacenia alimentów i tyleż samo przestępstw przywłaszczenia mienia oraz po 2 przypadki zawiadomienia o niepopelnionym przestępstwie, utrudnianie wykonywania czynności procesowych, ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii i wymaganiom weterynaryjnym. Do innych przestępstw popełnianych w gminie Tarnowiec zaliczono

pojedyncze przypadki czynów – m.in. nieumyślne spowodowanie pożaru, fałszywe oskarżenie, kradzież impulsów telefonicznych oraz wprowadzenie do obiegu fałszywego banknotu.

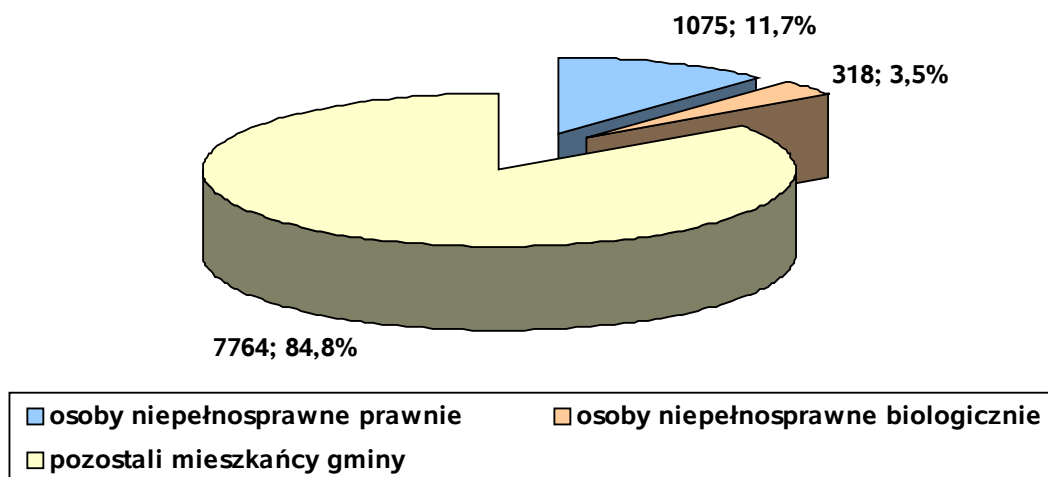
W roku 2004 Posterunek Policji w Tarnowcu skierował 53 akty oskarżenia (19 w sprawie kierowania pojazdem w stanie nietrzeźwym, 9 o znęcanie się nad rodziną oraz w sprawie wypadku drogowego i po 3 w sprawie uszkodzenia i kradzieży mienia).

Spośród wszystkich wykrytych przestępstw, 1 przestępstwo zostało dokonane przez 2 osoby nieletnie w wieku 15 lat (było to utrudnianie wykonywania czynności procesowych). Przeciwno tym osobom skierowano akt oskarżenia.

2.8. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W rozumieniu ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Tymczasem obecnie niepełnosprawność jest również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. W związku z tym polityka społeczna powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie wspierać wszelkie działania na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, a także przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse życiowe oraz warunki do korzystania z przysługujących im praw.

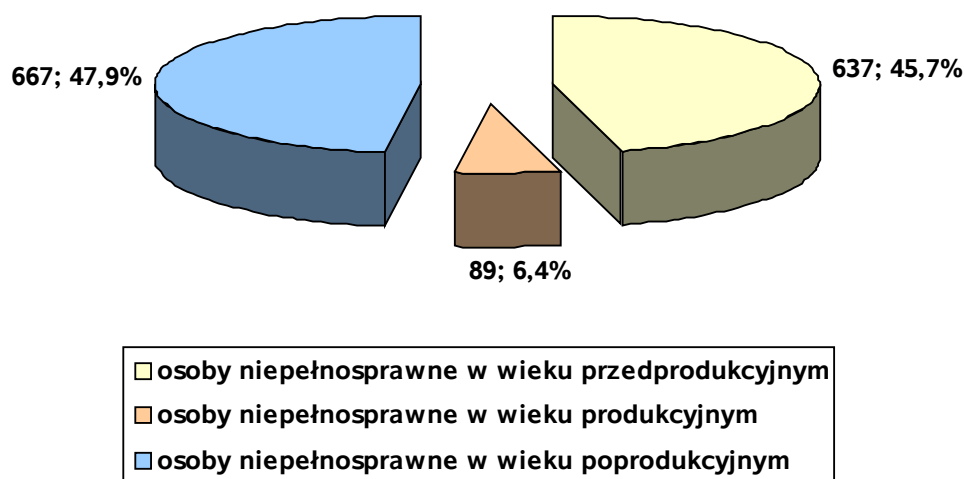
Osoby niepełnosprawne a ludność gminy w 2002 roku

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

W roku 2002 w gminie Tarnowiec zamieszkiwały 1.393 osoby niepełnosprawne (w tym 623 mężczyzn i 770 kobiet), co stanowiło 15,2% ogółu mieszkańców gminy. Grupa ta była silnie zróżnicowana nie tylko pod względem stopnia niepełnosprawności, ale także wieku, wykształcenia i źródła utrzymania. W skali całego kraju zdecydowana większość osób niepełnosprawnych – 84% – utrzymuje się głównie ze świadczeń społecznych: rent, emerytur i zasiłków. Jedynie dla 8% tej populacji główne źródło utrzymania stanowi praca, zaś kolejne 8% pozostaje na utrzymaniu innych osób, nie posiadając własnych środków na przeżycie. Prawie połowa osób niepełnosprawnych legitymuje się co najwyżej wykształceniem podstawowym, a to znacznie utrudnia wejście na rynek pracy i utrzymanie zatrudnienia.

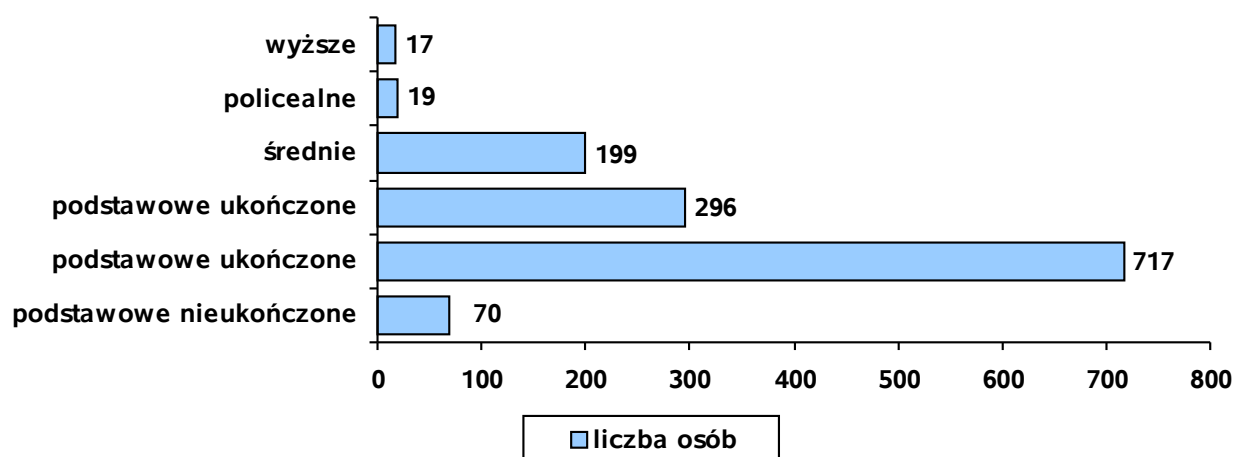
Osoby niepełnosprawne według ekonomicznych grup wieku w 2002 roku

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

Integracja społeczna osób niepełnosprawnych przez pracę stanowi w Polsce bardzo wymagające i trudne do realizacji zadanie. Istnieje wiele czynników wpływających niekorzystnie na zatrudnianie osób niepełnosprawnych. Po stronie podażowej są to (poza relatywnie niskimi kwalifikacjami osób niepełnosprawnych): słabe motywacje i liczne bariery instytucjonalno-infrastrukturalne, a po stronie popytu na pracę: niechęć pracodawców i w konsekwencji znaczny koszt ich motywowania oraz ogólnie trudny rynek pracy, charakteryzujący się słabą dynamiką tworzenia miejsc pracy.

Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2002 r.

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

Osoby niepełnosprawne są bardzo zróżnicowaną grupą ludzi, w związku z czym konieczna jest polityka, która będzie respektować tę różnorodność. Szczególnej uwagi wymagają osoby o złożonych, wielorakich potrzebach uzależniających je od pomocy innych oraz ich rodziny. Niepełnosprawni są często gorzej wykształceni (w 2002 roku najliczniejszą grupę niepełnosprawnych w gminie Tarnowiec stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym – 717 osób), co zdecydowanie utrudnia ich funkcjonowanie na rynku pracy. Rodziny posiadające niepełnosprawne dzieci wymagają szczególnej uwagi, jeżeli chodzi o ich edukację i społeczne włączanie oraz możliwości rehabilitacyjne.

Szczególnych wysiłków wymaga rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych, tj. m.in.: promocja dostępu osób niepełnosprawnych do zatrudnienia oraz budowa systemu wsparcia dla osób chorych psychicznie, których systematycznie przybywa. Wspomniane działania stwarzają możliwość integracji tej grupy osób z pozostałą częścią społeczeństwa. Jednocześnie nadal powinny być konsekwentnie likwidowane bariery architektoniczne, komunikacyjne oraz transportowe, utrudniające osobom niepełnosprawnym funkcjonowanie w społeczeństwie.

2.9. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY

Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego, mającego określić zasadnicze problemy

i ewentualne kierunki ich rozwiązywania. Podstawowym narzędziem badawczym, za pomocą którego identyfikowano problemy społeczne gminy, była ankieta rozesłana do osób mających wpływ na kształt lokalnej polityki społecznej, między innymi do osób reprezentujących wybrane instytucje lokalne, takie jak: ośrodek zdrowia, kościół, szkoła, organizacje pozarządowe, a także do lokalnych przedsiębiorców, pracowników socjalnych GOPS-u, radnych, mieszkańców gminy.

Z nadesłanych odpowiedzi wyłonił się obraz najistotniejszych kwestii dotyczących lokalną społeczność.

Słabe strony gminy

Wśród słabości gminy Tarnowiec na plan pierwszy wysuwa się bezrobocie, prowadzące do ubożenia, a tym samym destabilizacji życia rodzin. Zaniepokojenie respondentów wzbudza przybierający coraz większe rozmiary problem uzależnień (alkoholizm). Kolejną bolączką jest zbyt mała liczba miejsc do spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych (świetlice, placówki kulturalno-oświatowe). Niezadowolenie mieszkańców wzbudza również zły stan dróg oraz brak kanalizacji.

Najważniejsze problemy społeczne w gminie

Za najważniejsze problemy w gminie uznano bezrobocie oraz alkoholizm. Oba problemy, silnie ze sobą skorelowane, według respondentów z coraz większą intensywnością dotyczą mieszkańców gminy i w niedalekiej przyszłości mogą być jeszcze bardziej odczuwalne. Ponadto część ankietowanych wskazała na tendencje wzrostowe zarówno problemów związanych z pogłębiającym się i długotrwałym bezrobociem, jak i nadużywaniem alkoholu.

Należy zauważyć, iż według oficjalnych statystyk problem alkoholizmu jest marginalny, wręcz nieistniejący jak na ponad dziewięćsetosobową społeczność gminy Tarnowiec. Natomiast według mieszkańców jest widocznym i ciągle narastającym, negatywnym zjawiskiem społecznym.

Zwrócono również uwagę na ograniczoną liczbę ofert umożliwiających dzieciom, młodzieży i osobom dorosłym atrakcyjne spędzanie wolnego czasu oraz zły stan sieci drogowej.

Szczególnie narażone grupy społeczne

Za szczególnie narażonych na problemy społeczne uznano ludzi bezrobotnych. Kolejną grupę dotkniętą lokalnymi problemami społecznymi stanowią dzieci i młodzież, przede wszystkim pochodzące z rodzin wielodzietnych i patologicznych. Wybór ten uzasadniano głównie ubóstwem, brakiem miejsc pracy oraz miejsc organizujących opiekę i wsparcie.

W kwestii związanej z wyborem odbiorców, do których powinna trafiać pomoc, uznano, iż w pierwszej kolejności wspierać należy osoby bezrobotne, rodziny z problemem alkoholowym oraz dzieci, młodzież i absolwentów szkół poszukujących pracy. Pomoc społeczna powinna być również kierowana do rodzin ubogich i wielodzietnych.

Podmioty pomagające w rozwiązywaniu problemów społecznych

Respondenci, wskazując na osoby i instytucje, które mogą przyczynić się do rozwiązywania lokalnych problemów, zwrócili przede wszystkim uwagę na wiodącą rolę Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Zauważyli jednocześnie pozytywne oddziaływanie członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Rady Gminy, przedstawicieli Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, Policji, organizacji pozarządowych oraz Kościoła.

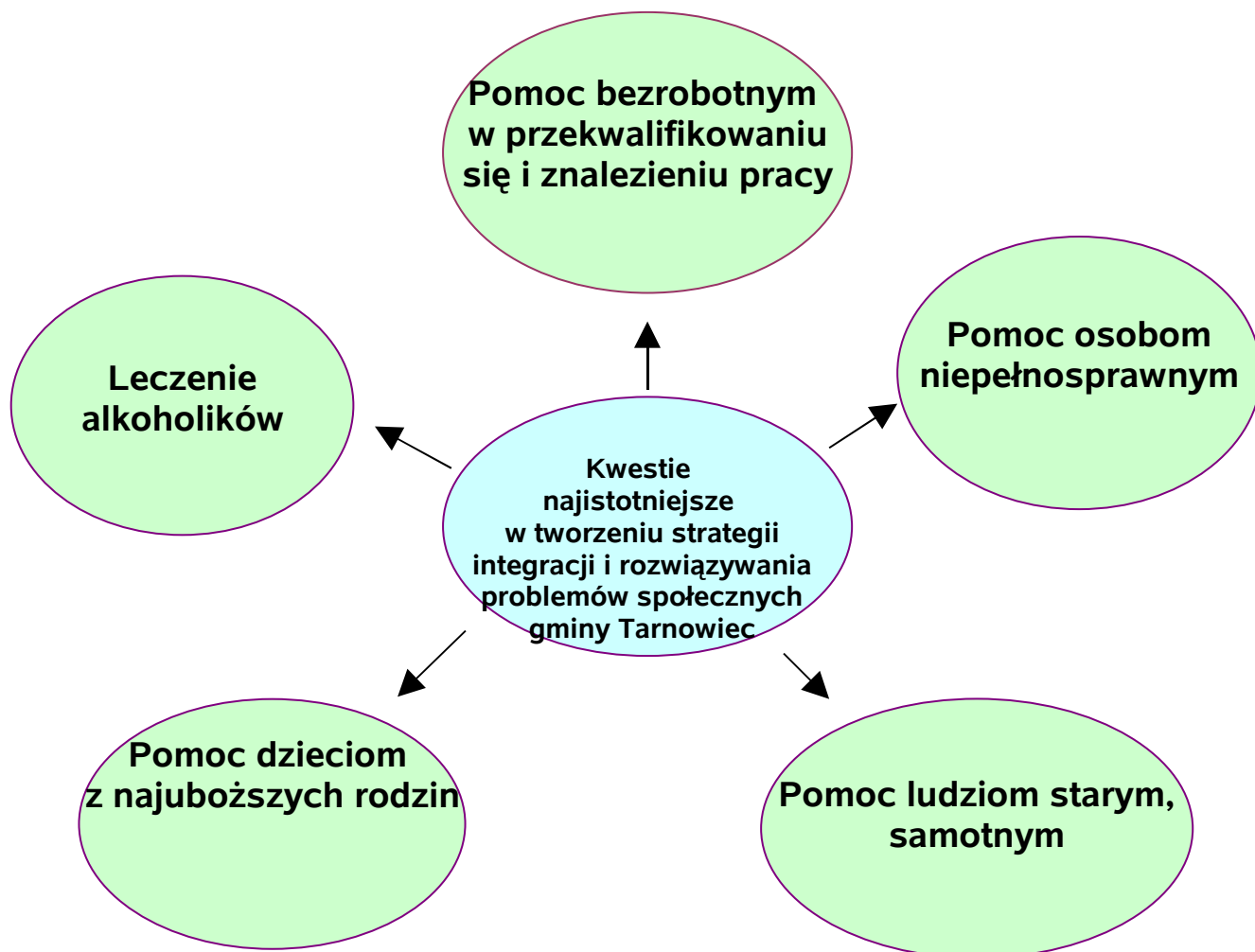
Kwestie uznane za najistotniejsze w tworzeniu strategii

Ankietowani wskazali również problemy, na których powinna skupić się lokalna strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych gminy. Wybierali pięć najistotniejszych kwestii z zamkniętego katalogu. Przedstawiamy te, które uzyskały największą liczbę wskazań.

Lp.	Kwestie społeczne	Liczba wskazań
1.	Pomoc bezrobotnym w przekwalifikowaniu się i znalezieniu pracy	7
2.	Leczenie alkoholików	6
3.	Pomoc dzieciom z najuboższych rodzin	6
4.	Pomoc ludziom starym, samotnym	6
5.	Pomoc osobom niepełnosprawnym	5

Z powyższego zestawienia wynika rozkład wskazań istniejących kwestii społecznych, które winny stać się przedmiotem szczególnej troski samorządu lokalnego.

Rozkład wskazań istniejących kwestii społecznych na terenie gminy Tarnowiec

Badania własne Centrum AV.

Ponadto do kwestii ważnych zaliczono pomoc osobom nieradzącym sobie z opieką i wychowaniem dzieci, zwłaszcza w rodzinach niepełnych wielodzietnych, pomoc dla szpitali na przeprowadzenie kosztownych operacji i zakup sprzętu oraz pomoc dzieciom chorym lub upośledzonym.

2.10. ANALIZA SWOT

Bardzo użyteczną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych jest coraz powszechniej stosowana w pracach nad strategią analiza SWOT. Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów: Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse w otoczeniu), Threats (zagrożenia w otoczeniu). Analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron organizacji oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed organizacją. Analizę tę można z powodzeniem zastosować do dowolnego przedsięwzięcia, włącznie z programowaniem strategicznym.

Wnikliwe opracowanie SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Przy właściwym opracowaniu stanowi punkt wyjściowy dla określania celów strategicznych oraz projektów socjalnych.

Analiza SWOT została przygotowana w miejscowym Ośrodku Pomocy Społecznej. Przedstawione poniżej czynniki obejmują:

- **siły** – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **słabości** – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **szanse** – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów,
- **zagrożenia** – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Wynik prac obrazują prezentowane poniżej zestawienia. Dodać należy, że w analizie SWOT odniesiono się wyłącznie do kwestii społecznych.

Kwestia osób bezrobotnych

Słabe strony

- wysoka skala bezrobocia na terenie gminy; wysokie bezrobocie długotrwałe zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet,
- występowanie zjawiska dziedziczenia bezrobocia,
- nie wzrasta znaczenie wykształcenia jako wartości,
- osoby bezrobotne długotrwałe, charakteryzując się niskim poziomem wykształcenia, nie podnoszą swoich kwalifikacji,

- nieodpowiednie przygotowanie pracowników pomocy społecznej do pracy z osobami bezrobotnymi,
- nie istnieją organizacje pozarządowe pomagające osobom bezrobotnym.

Szanse

- zanika zjawisko wykluczenia społecznego w niektórych grupach społecznych,
- nie wzrasta bezrobocie,
- wzrost mobilności zawodowej i geograficznej.

Zagrożenia

- władze lokalne i regionalne nie współpracują z partnerami społecznymi w ramach rozwiązywania problemów osób bezrobotnych i długotrwale bezrobotnych,
- nie wzrasta dostępność kształcenia ustawicznego na obszarach wiejskich,
- istnienie zjawiska osłabienia instytucji rodzinnych w zbiorowościach dotkniętych długotrwałym bezrobociem,
- istnieje zjawisko nielegalnego zatrudnienia,
- programy dla bezrobotnych długotrwale nie są powiązane z programami rozwoju zasobów ludzkich, przekwalifikowań i reorganizacją.

Kwestie dzieci, młodzieży i rodziny

Mocne strony

- dostateczna ilość środków finansowych,
- współpraca instytucji zajmujących się problematyką dzieci i młodzieży,
- właściwa komunikacja pomiędzy pracownikami sfery rządowej i pozarządowej,
- aktywna działalność pracowników służb społecznych na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży,
- zabezpieczanie dzieciom i młodzieży dostępu do różnorodnych form spędzania czasu wolnego.

Słabe strony

- nieadekwatne do potrzeb zatrudnienie kadry merytorycznej w systemie pomocy społecznej,
- brak nowych organizacji pozarządowych na terenie gminy,

- brak wsparcia przez samorząd organizacji pozarządowych i grup nieformalnych pracujących na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny oraz brak działań zapobiegających dysfunkcjom rodziny,
- deficyt placówek resocjalizacyjnych dla nieletnich, domów dla samotnych matek oraz ośrodków wsparcia dla rodzin w kryzysie,
- brak prowadzenia działań w kierunku rozwoju zastępczej opieki rodzinnej nad dziećmi,
- zbyt małe zatrudnienie specjalistów do pracy z rodziną oraz niewykorzystanie potencjału zawodowego i naukowego pracowników,
- brak aktywności w poszukiwaniu środków pozabudżetowych,
- nieodpowiednie warunki do prowadzenia skutecznej pracy socjalnej,
- niepropagowanie idei wolontariatu.

Szanse

- członkostwo Polski w Unii Europejskiej jest szansą na poprawę polityki społecznej wobec dzieci, młodzieży i rodziny,
- prowadzenie przez szkoły programów profilaktycznych,
- istnienie stabilności prawnej w dziedzinie pomocy społecznej dziecku i rodzinie,
- oferta różnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży.

Zagrożenia

- nie wzrasta znaczenie organizacji pozarządowych w pracy na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży,
- decentralizacja władzy nie sprzyja udzielaniu pomocy społecznej dzieciom i młodzieży,
- występowanie zjawisk: rozpadu więzi społecznych i zaniku kontroli społecznej oraz zagrożeń funkcjonowania rodziny: uzależnień, zjawiska rozpadu więzi rodzinnych, bezrobocia, przemocy w rodzinie i ubóstwa,
- niewystarczająca opieka medyczna w szkołach,
- niski poziom kultury prawnej społeczeństwa,
- niewystarczająca ilość środków publicznych.

Kwestia osób uzależnionych

Mocne strony

- dysponowanie stałymi środkami finansowymi na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych,
- prawidłowe wykorzystywanie środków pochodzących z zezwoleń.

Słabe strony

- słabo przygotowana kadra do pracy z osobami uzależnionymi,
- niewłaściwie przygotowana baza lokalowa,
- nie funkcjonuje baza leczenia odwykowego,
- społeczności lokalne nie włączają się w działania pomocowe,
- gmina nie dysponuje miejscami pobytu dla ofiar przemocy,
- brak organizacji pozarządowych zajmujących się osobami uzależnionymi,
- zły przepływ informacji oraz brak wymiany doświadczeń pomiędzy instytucjami i organizacjami działającymi w obszarze uzależnień,
- niewystarczająca współpraca z Kościołem.

Szanse

- traktowanie uzależnień jako problemu społecznego,
- współpraca fachowców różnych dziedzin na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom.

Zagrożenia

- niemożność sprostanie potrzebom w zakresie uzyskiwania pomocy w dziedzinie uzależnień,
- niedostateczne wykorzystywanie systemu informacji,
- brak skuteczności i efektywności działań podejmowanych na rzecz osób uzależnionych,
- pojawiają się oznaki zmęczenia, bezsilności i bezradności w społeczeństwie,
- brak systemu wsparcia dla osób i rodzin wymagających specjalistycznej pomocy.

Kwestia ludzi starszych

Mocne strony

- istnieje określony standard usług dla osób starszych,

- osoby starsze mają dostateczny dostęp do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- prawidłowy obieg informacji o formach pomocy społecznej,
- nie dochodzi do marginalizacji osób starszych oraz marginalizacji i izolacji placówek pomocy społecznej,
- dobry dostęp do domów pomocy społecznej.

Słabe strony

- kadra nie posiada profesjonalnego przygotowania w świadczeniu pomocy osobom starszym; niewystarczająca ilość kadry zajmującej się problematyką tych osób,
- niski poziom życia osób starszych; wzrasta liczba świadczeniobiorców pomocy społecznej,
- na terenie gminy zwiększa się udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców,
- gmina nie dysponuje małymi formami pomocy społecznej dla osób starszych,
- zmiana modelu rodziny z wielopokoleniowej na jedno-, dwupokoleniowe,
- osoby starsze nie mają możliwości kontynuacji aktywności zawodowej i samo-realizacji w organizacjach samopomocowych,
- brak działań w celu poprawy sfery technicznej, ułatwiającej codzienne życie osób starszych,
- brak ofert pracy dla osób kończących aktywność zawodową,
- gmina nie korzysta ze wsparcia wolontariuszy w dziedzinie pomocy osobom starszym.

Szanse

- postęp medycyny wpływa na poprawę sytuacji zdrowotnej osób starszych,
- dostosowywanie standardów usług do wymogów Unii Europejskiej.

Zagrożenia

- brak szkolenia dla kadry realizującej pomoc osobom starszym,
- brak działań w zakresie uwrażliwiania systemu oświaty na problem osób starszych,
- wzrasta liczba osób samotnych,
- infrastruktura nie jest dostosowana do osób starszych,
- brak koordynacji działań podmiotów na rzecz osób starszych,
- niewłaściwe rozpoznanie potrzeb osób starszych,

- migracja ludzi młodych na inne tereny oraz niekorzystne zjawiska demograficzne,
- niesprzyjająca pomocy osobom w III wieku ogólna sytuacja społeczna i finansowa kraju,
- nowy system emerytalno-rentowy oraz system prawny regulujący funkcjonowanie nowych form pomocy społecznej osób starszych nie są szansą na poprawę warunków ich życia,
- niekorzystne dla pomocy społecznej założenia świadczeń służby zdrowia.

Kwestia osób niepełnosprawnych

Mocne strony

- dobre rozpoznanie potrzeb osób niepełnosprawnych w kontekście środowiska lokalnego.

Słabe strony

- w sferze niepełnosprawności nie funkcjonują organizacje pozarządowe,
- słaby przepływ informacji pomiędzy podmiotami pomocowymi,
- środowisko osób niepełnosprawnych nie jest zaangażowane w działalność samopomocy,
- brak działań upowszechniających w środowisku lokalnym pozytywne wzorce postaw filantropijnych i charytatywnych,
- istnienie barier utrudniających pełen udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym,
- nierównomierna i niewystarczająca oferta pomocy osobom niepełnosprawnym,
- niedostateczna baza rehabilitacyjna i oferta opieki nad osobami niepełnosprawnymi,
- niepełne rozpoznanie liczby osób niepełnosprawnych.

Szanse

- wzrost społecznej akceptacji osób niepełnosprawnych,
- sytuacja ekonomiczno-gospodarcza kraju sprzyja pomocy osobom niepełnosprawnym,
- nie wzrasta zapotrzebowanie na placówki opieki stacjonarnej oraz usługi opiekuńcze i stacjonarne.

Zagrożenia

- brak edukacji o rozumieniu potrzeb osób niepełnosprawnych,

- sektor publiczny nie współpracuje z sektorem pozarządowym w dziedzinie pomocy osobom niepełnosprawnym,
- nierównomierne korzystanie ze środków pozabudżetowych i pomocowych,
- brak działań w zakresie upowszechniania w mediach problematyki niepełnosprawności w celu kształtowania pozytywnych postaw,
- zmniejsza się liczba miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,
- brak działań w zakresie likwidowania barier architektonicznych.

Poziom zaspokajania potrzeb uznanych za podstawowe

Mocne strony

- istnieją tereny rekreacyjno-wypoczynkowe,
- dobry dostęp do opieki medycznej,
- dobra sytuacja mieszkaniowa,
- właściwa gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi,
- dobrze rozwinięta sieć telekomunikacyjna.

Słabe strony

- słabo rozwinięta baza zabezpieczająca potrzeby społeczne,
- niedofinansowanie oświaty i nauki,
- brak szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych dostosowanych do młodzieży niepełnosprawnej,
- niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych i komunalnych,
- słabo rozwinięta struktura komunalna i sieć komunikacyjna.

Szanse

- wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców,
- brak rabunkowej gospodarki zasobami naturalnymi,
- wykorzystanie środków na ochronę środowiska,
- stosowanie kompleksowych rozwiązań technicznych i prawnych w zakresie ochrony i wykorzystania środowiska naturalnego,
- rozwój agroturystyki,
- korzystne położenie regionu dla komunikacji.

Zagrożenia

- utrudniony dostęp do szkół ponadgimnazjalnych, wyższych i językowych,
- nieracjonalnie wykorzystywane zasoby naturalne,
- niewłaściwe wykorzystywanie nowych źródeł energii,
- istnienie zagrożenia powodziowego,
- złe powiązania z siecią dróg krajowych.

Rozwój kadr i służb pomocowych

Mocne strony

- prowadzenie działań socjalnych z rodziną.

Słabe strony

- brak wyspecjalizowanej kadry pracowników pomocy społecznej oraz pracowników kompleksowo zajmujących się rodzinami z różnymi problemami,
- ograniczona pomoc Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych,
- przeciążenie pracowników socjalnych liczbą zadań,
- utrudniony dostęp do placówek oświatowych, zajmujących się kształceniem w zakresie usług opiekuńczych,
- deficyt placówek opiekuńczo-wychowawczych na terenie gminy.

Szanse

- stałe doskonalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej,
- współpraca z jednostkami pomocy społecznej prowadzonymi przez inne podmioty.

Zagrożenia

- niewystarczająca w stosunku do potrzeb ilość wykwalifikowanej kadry,
- złe przygotowanie zawodowe absolwentów szkolnictwa do potrzeb rynku w zakresie służb pomocy społecznej.

2.11. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Zasobami umożliwiającymi rozwiązywanie problemów społecznych określamy instytucje znajdujące się na terenie gminy lub obejmujące swym zasięgiem działania jej

mieszkańców, które funkcjonują w obszarze polityki społecznej i rozwiązują dane problemy. Są to zarówno jednostki samorządowe, jak i niepubliczne, na przykład organizacje pozarządowe.

2.11.1. INSTYTUCJE SAMORZĄDOWE OFERUJĄCE POMOC I WSPARCIE

Instytucją oferującą pomoc i wsparcie w gminie jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Tarnowcu. Realizuje on zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych, m.in. koordynuje rozwiązywanie problemów społecznych w gminie. Kadre placówki stanowi kierownik oraz 4 pracowników socjalnych. Oferta jednostki skierowana jest do mieszkańców gminy, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialno-bytowej i zdrowotnej.

2.11.2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

W gminie Tarnowiec funkcjonuje 14 stowarzyszeń oraz istnieje 6 parafii Kościoła rzymskokatolickiego. Pomiędzy sektorem publicznym a pozarządowym istnieje dobry przepływ informacji dotyczący podopiecznych korzystających z pomocy. Samorząd gminy nie dysponuje jednak uregulowaniami określonymi przez odpowiednie akty prawa miejscowego dotyczące współpracy z organizacjami należącymi do sektora pozarządowego. Pomimo to podejmowana jest współpraca z tymi organizacjami w zakresie dofinansowania działalności statutowej organizacji, wsparcia rzeczowego i lokalowego oraz doradztwa i konsultacji.

2.12. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ

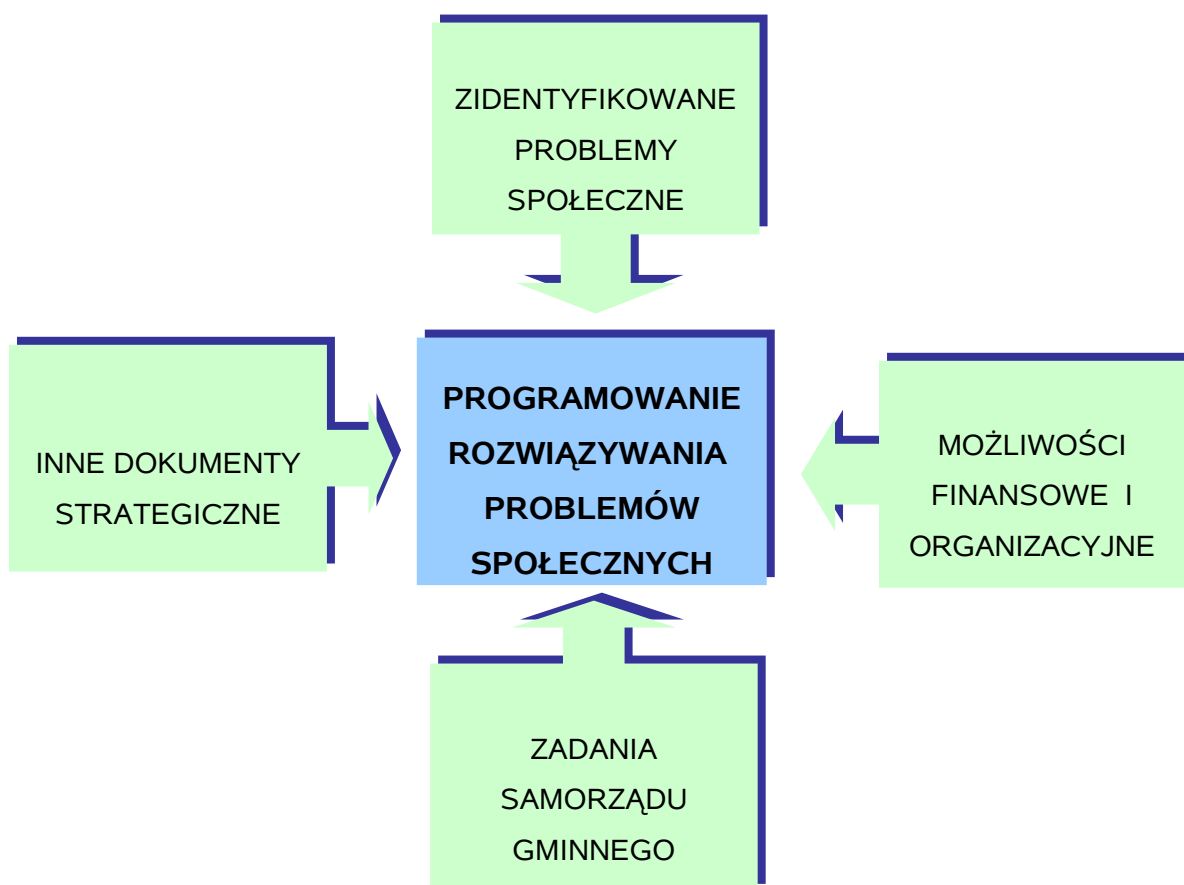
Dokonujący diagnozy problemów społecznych na terenie gminy zespół korzystał z szeregu możliwości, jakie stwarza funkcjonowanie jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, jednostek pozarządowych oraz instytucji współdziałających w szeroko rozumianym obszarze polityki społecznej. Nie poprzestając na analizie źródeł zastanych, którymi dysponują Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Policja, Powiatowy

Urząd Pracy i inne, korzystano obficie z bardzo wskazanych przy sporządzaniu analiz diagnostycznych źródeł wywołanych, tj. badań ankietowych i analizy SWOT.

Sumując uzyskane informacje i nakładając wyniki diagnozy na zakres możliwości kompetencyjnych samorządu, możemy wskazać najważniejsze obszary problemowe, których rozwiązanie powinno stać się przedmiotem troski samorządu lokalnego, a są one treścią części programowej niniejszego dokumentu. Zespół przygotowujący dokument uznał, że należy zaprogramować działania, zmierzające do rozwiązania problemów w następujących obszarach:

- ⇒ **przeciwdziałanie bezrobociu i jego negatywnym skutkom** – istnienie wysokiego poziomu bezrobocia skutecznie uniemożliwia realizację celów osobistych i zawodowych znacznej grupie mieszkańców gminy, pogłębiając obszary ubóstwa.
- ⇒ **wsparcie rodziny** – Rodziny niewydolne wychowawczo nie w pełni zaspokajają potrzeby rozwojowe dziecka.
- ⇒ **wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym** – zwiększająca się liczba osób w wieku poprodukcyjnym stwarza konieczność zapewnienia w najbliższych latach odpowiednich usług wzmacniających i wspierających tę grupę społeczną. Wraz ze starzeniem się lokalnej społeczności zwiększa się liczba osób niepełnosprawnych.
- ⇒ **rozwiązywanie problemów uzależnień** – uzależnienie od środków psychoaktywnych jest problemem społecznym, który przyczynia się do powstawania szeregu negatywnych zjawisk, skutecznie ograniczających wydolność rodzin nimi dotkniętych.
- ⇒ **koordynacja działań organizacji pozarządowych** – znaczna liczba organizacji pozarządowych winna zacieśnić współpracę z samorządem lokalnym, tak by lepiej koordynować działania związane ze skuteczniejszym rozwiązywaniem problemów społecznych oraz rozwijać społeczeństwo obywatelskie.

ZWIĄZEK ZIDENTYFIKOWANYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH Z PROGRAMOWANIEM DZIAŁAŃ

Powyższy wykres przedstawia związek zidentyfikowanych w procesie badawczym problemów społecznych z czynnikami, które należy brać pod uwagę w programowaniu działań służących rozwiązywaniu problemów społecznych środowiska lokalnego. Oczywiście wpływ poszczególnych czynników jest złożony i niejednorodny. Największe znaczenie przy projektowaniu działań mają możliwości

kompetencyjne samorządu lokalnego oraz warunki finansowe, nieco mniejsze, choć także istotne, inne dokumenty strategiczne omówione w części wstępnej.

3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA

W tej części strategii zawarte są programy szczegółowe polityki i pomocy społecznej, przeznaczone do realizacji na terenie gminy. Zostały one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów szczegółowych i kierunków działań.

3.1. MISJA

**GMINA TARNOWIEC SPRZYJA ROZWOJOWI
OSOBISTEMU
I ZAWODOWEMU MIESZKAŃCÓW, WSPIERA RODZINĘ
ORAZ PRZECIWDZIAŁA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU
JAKO PROCESOWI NEGATYWNIE WPŁYWAJĄCEMU
NA LOKALNĄ SPOŁECZNOŚĆ**

3.2. CELE STRATEGICZNE

Problem:

Istnienie wysokiego poziomu bezrobocia skutecznie uniemożliwia realizację celów osobistych i zawodowych znacznej grupie mieszkańców gminy, pogłębiając obszary ubóstwa.

Cel strategiczny 1.

System wsparcia osób bezrobotnych

Cele szczegółowe:

1. Monitoring socjalny – wypracowanie form postępowania wobec osób w sytuacji kryzysowej długotrwałego pozostawania bez pracy.
2. Rozwijanie aktywnych form pomocy osobom bezrobotnym, w tym szczególnie bezrobotnym długotrwale i kobietom.

Kierunki działań do celu szczegółowego 1:

1. Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie monitorowania i rozwiązywania zjawiska bezrobocia na terenie gminy:
 - organizowanie stażów absolwenckich i przygotowania zawodowego,
 - organizowanie prac interwencyjnych i robót publicznych,
 - promowanie klubów pracy i szkoleń.
2. Bieżący monitoring ofert programowych i ewentualne opracowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemu bezrobocia w szczególności wśród kobiet i osób długotrwale bezrobotnych.

Kierunki działań do celu szczegółowego 2:

1. Objęcie pracą socjalną osób długotrwale bezrobotnych, tak by zachęcać je do systematycznego poszukiwania zatrudnienia. W szczególności należy dążyć do udzielenia osobom bezrobotnym wszechstronnej pomocy w zakresie: poradnictwa, zapoznania z aktywnymi technikami poszukiwania pracy.
2. Objęcie pomocą materialną rodzin dotkniętych problemem bezrobocia.
3. Tworzenie na terenie gminy sprzyjającego klimatu dla potencjalnych inwestorów, mogących tworzyć nowe miejsca pracy.
4. Współpraca w zakresie organizacji szkoleń i zmiany kwalifikacji osób bezrobotnych.
5. Współudział w programach realizowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego przez instytucje rynku pracy.
6. Aktywizacja osób bezrobotnych w celu podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne samorządu gminnego i pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Problem:

Rodziny niewydolne wychowawczo nie w pełni zaspokajają potrzeby rozwojowe dziecka.

Cel strategiczny 2.**Pomoc rodzinom z problemami opiekuńczo-wychowawczymi****Cele szczegółowe:**

1. Pomoc osobom i rodzinom, u których stwierdzono ubóstwo.
2. Pomoc niepełnosprawnym i długotrwale chorym dzieciom i ich rodzinom.
3. Pomoc rodzinie w kształceniu i wszechstronnym rozwoju dzieci i młodzieży.
4. Pomoc dzieciom z rodzin patologicznych oraz całym rodzinom.

Kierunki działań do celów szczegółowych 1-4:

1. Systematyczna praca socjalna z rodzinami z problemem opiekuńczo-wychowawczym polegająca na:
 - diagnozie deficytów w zakresie pełnienia ról rodzicielskich, wydolności opiekuńczo-wychowawczej, zaniedbań względem dzieci,
 - diagnozie – ocenie sytuacji dziecka w rodzinie, środowisku szkolnym, rówieśniczym.
2. Pomoc materialna dla rodzin pozostających w trudnej sytuacji ekonomicznej, realizowana przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej:
 - z systemu pomocy społecznej,
 - z systemu świadczeń rodzinnych.
3. Rozwój sieci świetlic wiejskich, w tym środowiskowych, socjoterapeutycznych, opiekuńczo-wychowawczych, działających w poszczególnych miejscowościach, oferujących pomoc dzieciom z rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi poprzez: dożywianie, właściwą opiekę pedagogiczną, pomoc

- w rozwiązywaniu trudności szkolnych, możliwość konstruktywnego spędzania czasu wolnego, nabywanie przez dzieci różnych umiejętności społecznych koniecznych do samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu.
4. Systematyczna współpraca z istniejącymi w powiecie jednostkami zapewniającymi opiekę nad dziećmi.
 5. Systematyczna współpraca z wymiarem sprawiedliwości właściwym ze względu na położenie gminy, w szczególności:
 - sądem rodzinnym,
 - kuratorami sądowymi dla dzieci i młodzieży.
 6. Współuczestnictwo w kampaniach medialnych i informacyjnych, organizowanych przez inne podmioty pomocy społecznej (PCPR, inne).
 7. Systematyczne współdziałanie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z placówkami oświatowymi w celu bieżącej analizy sytuacji dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół, a w szczególności przeciwdziałanie pojawiającym się patologiom.
 8. Systematyczny rozwój grup samopomocowych, w szczególności dla samotnych matek.
 9. Wspieranie działań mających na celu utworzenie na terenie gminy mieszkań socjalnych, przeznaczonych w szczególności dla rodzin w kryzysie, samotnych matek i osób pozbawionych dachu nad głową.
 10. Dożywanie dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym i marginalizacją.
 11. Organizowanie grup wsparcia dla rodziców, którzy nie radzą sobie z problemami wynikającymi z uzależnienia ich dzieci.
 12. Podjęcie działań w celu poprawy bazy lokalowej szkół działających na terenie gminy.
 13. Organizowanie warsztatów terapeutycznych promujących zdrowy styl życia.
 14. Podjęcie działań w kierunku kontynuowania edukacji prorodzrowotnej.
 15. Organizowanie dla rodziców i ich dzieci różnych form edukacji z wykorzystaniem istniejącego systemu szkolnego oraz tworzenie systemu poradnictwa.
 16. Organizowanie przez szkołę czasu wolnego dzieci i młodzieży – prowadzenie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych (zajęcia muzyczne, plastyczne, turnieje sportowe, festyny rodzinne, wycieczki).
 17. Udzielanie rodzinom pomocy psychologicznej, prawnej i społecznej.

18. Podjęcie działań w kierunku zwiększenia liczby godzin zajęć socjoterapeutycznych, psychoterapeutycznych i zajęć terapii pedagogicznej.

W ramach realizacji poszczególnych celów, w zależności od możliwości finansowych na dany rok, możliwa jest budowa projektów i programów socjalnych.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, szkoły, jednostki organizacyjne samorządu gminnego i pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Problem:

Zwiększająca się liczba osób w wieku poprodukcyjnym stwarza konieczność zapewnienia w najbliższych latach odpowiednich usług wzmacniających i wspierających tę grupę społeczną. Wraz ze starzeniem się lokalnej społeczności zwiększa się liczba osób niepełnosprawnych.

Cel strategiczny 3.

**Poprawa jakości życia osób starszych,
w tym w szczególności samotnych oraz
niepełnosprawnych**

Cele szczegółowe:

1. Przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu ludzi starych i niepełnosprawnych.
2. Tworzenie warunków do zachowania samodzielności i niezależności osób starych i niepełnosprawnych poprzez rozwój kompleksowego systemu usług specjalistycznych i rehabilitacyjnych.
3. Aktywizacja środowiska, tworzenie grup samopomocowych, grup sąsiedzkich, grup wsparcia itp.

Kierunki działań do celów szczegółowych 1-3:

1. Rozwijanie systemu pomocy osobom starym, chorym i niepełnosprawnym w ich środowisku zamieszkania poprzez:
 - usługi opiekuńcze świadczone przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
 - stworzenie bazy danych o osobach i placówkach świadczących usługi opiekuńcze i pielęgniarские.

2. Podjęcie działań w kierunku organizacji klubu seniora w oparciu o tradycje wspólnoty sąsiedzkiej, ewentualnie w sprzyjających okolicznościach utworzenie Domu Dziennego Pobytu.
3. Rozwój sieci usług na rzecz osób starych.
4. Rozwój pracy socjalnej na rzecz integracji osób niepełnosprawnych ze środowiskiem lokalnym.
5. Podjęcie działań zmierzających do powołania grup samopomocowych dla osób starszych i niepełnosprawnych.

6. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie i Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.
7. Rozwój usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
8. Systematyczna współpraca z Domami Pomocy i Zakładami Opieki Zdrowotnej, działającymi na terenie powiatu.
9. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie i Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w likwidacji barier architektonicznych, w szczególności w obiektach użyteczności publicznej.
10. Współpraca z instytucjami, organizacjami i kościołem, prowadzącymi akcje na rzecz ludzi starych.
11. Doradztwo i zachęcanie do rozwoju małych form pomocy dla osób starych, takich jak rodzinne domy pomocy.
12. Rozszerzenie wolontariatu wśród młodzieży na rzecz opieki nad osobami starszymi.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne samorządu gminnego i pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego

Problem

Uzależnienie od środków psychoaktywnych jest problemem społecznym, który przyczynia się do powstawania szeregu negatywnych zjawisk, skutecznie ograniczających wydolność rodzin nimi dotkniętych.

Cel strategiczny 4.

Budowa zintegrowanego systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień na terenie gminy

Cele szczegółowe:

1. Zapobieganie powstawaniu nowych problemów uzależnień.
2. Zmniejszanie rozmiarów problemów, które aktualnie występują.
3. Zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z problemami już istniejącymi.
4. Przeciwdziałanie przemocy domowej.

Kierunki działań do celów szczegółowych 1-4:

1. Ograniczanie i zmiana struktury spożycia napojów alkoholowych.
2. Zmiana zachowań i postaw mieszkańców w sytuacjach związanych z alkoholem i narkotykami.
3. Wdrożenie stosownych form profilaktyki alkoholowej i narkotykowej kierowanej w szczególności do dzieci i młodzieży.
4. Budowanie skutecznych form kontroli prawnej i społecznej nad szkodliwymi formami postępowania osób nadużywających alkoholu.

5. Zwiększenie skuteczności i dostępności leczenia i terapii osobom uzależnionym i współuzależnionym w zakresie nowoczesnych strategii i metod rozwiązywania problemów uzależnień oraz wzmacnianie efektów leczenia.
6. Opracowanie i realizacja lokalnego programu przeciwdziałania narkomanii.
7. Przeciwdziałanie przemocy domowej i zaniedbaniom – opracowanie i realizacja lokalnego programu przeciwdziałania przemocy domowej.
8. Podjęcie działań w kierunku utworzenia klubu abstynenta.

Cele i kierunki działań są realizowane zgodnie z przyjmowanym przez Radę Gminy Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zawierającym szczegółowe działania w ww. zakresie.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, szkoły, jednostki organizacyjne samorządu gminnego i pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Problem:

Znaczna liczba organizacji pozarządowych winna zacieśnić współpracę z samorządem lokalnym, tak by lepiej koordynować działania związane ze skuteczniejszym rozwiązywaniem problemów społecznych oraz rozwijać społeczeństwo obywatelskie.

Cel strategiczny 5.

**Zwiększenie koordynacji działań organizacji
pozarządowych
i rozwój wolontariatu**

Cele szczegółowe:

1. Ocena działań organizacji pozarządowych na terenie gminy.
2. Zwiększenie możliwości współpracy pomiędzy poszczególnymi organizacjami pozarządowymi.
3. Stwarzanie korzystnych warunków dla rozwoju działalności wolontaryjnej na terenie gminy.

Kierunki działań do celów szczegółowych 1-3:

1. Kontynuacja systematycznej współpracy samorządu lokalnego z organizacjami pozarządowymi.
2. Podjęcie działań w kierunku inwentaryzacji możliwości działania i potrzeb organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie gminy.
3. Zwiększenie dostępu do informacji o działalności organizacji pozarządowych na terenie gminy.
4. Inicjowanie ruchu wolontaryjnego na terenie gminy poprzez uczestnictwo w szkoleniach dla liderów.

5. Propagowanie idei samopomocy, wolontariatu i obywatelskiego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej m.in. na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych, dzieci i młodzieży ze środowisk dysfunkcyjnych.
6. Podjęcie działań zmierzających do powołania Gminnego Centrum Wolontariatu.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne samorządu gminnego i pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII

3.3.1. MONITORING I EWALUACJA

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych. Całościowa ocena wymaga odpowiedzi na pytania o zgodność ocenianej polityki z przyjętymi wartościami i zasadami. Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej zaś w jej wyniku mogą pojawić się propozycje wprowadzenia nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną, ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczenie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji.

Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

- **Zespół wdrażający strategię.**

Zespół powinien zostać powołany przez wójta odrębnym zarządzeniem, a w jego skład mogą wejść m.in.: zastępca wójta, kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz inne osoby wskazane przez wójta.

- **Roczna ocena wdrażania strategii.**

Zespół wdrażający strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien przekazać wójtowi i radzie, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych.

3.3.2. WSKAŹNIKI STOPNIA EFEKTYWNOŚCI REALIZACJI STRATEGII

W obszarze polityki społecznej dysponujemy stosunkowo szeroką gamą wskaźników społecznych, za pomocą których możemy skutecznie oceniać poziom wdrażanych w wybranym sektorze zmian. Zespół wdrażający strategię będzie mógł korzystać z szerokiego wachlarza wskaźników odzwierciedlających ważne wartości zakładane do osiągnięcia i ukierunkowujące proces rozwoju.

- W obszarze dotyczącym ludności:
 - przyrost naturalny na 1.000 osób,
 - saldo migracji na 1.000 osób.
- W obszarze dotyczącym rynku pracy:
 - udział zarejestrowanych bezrobotnych w ogólnej liczbie czynnych zawodowo,
 - udział bezrobotnych do 30. roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych,
 - liczba poszukujących pracy na jedno wolne miejsce pracy.
- W obszarze dotyczącym dochodów i wydatków ludności:
 - dochody do dyspozycji gospodarstw domowych,
 - dochody na 1 osobę w podstawowych typach gospodarstw domowych,
 - odsetek osób żyjących w ubóstwie,
 - głębokość ubóstwa,
 - udział gospodarstw domowych oceniających swoją sytuację jako złą lub bardzo złą.
- W obszarze dotyczącym oświaty i wykształcenia:
 - liczba ludności z wykształceniem wyższym na 1.000 osób w wieku 25 lat i więcej,
 - liczba ludności z wykształceniem co najmniej średnim na 1.000 osób w wieku 20 lat i więcej.

Dodajmy, że istnieją również wskaźniki – instrumenty polityki społecznej, za pomocą których cele mogą być osiągnięte lub które mogą wspomagać procesy osiągnięcia celów. Są to m.in. procentowe udziały:

- osób dotkniętych problemami alkoholowymi korzystających z pomocy w tym zakresie w ogóle osób dotkniętych tymi problemami,
- osób dotkniętych problemami alkoholowymi należących do klubów AA itp. w ogóle osób dotkniętych tymi problemami,

- młodzieży wyedukowanej w zakresie zagrożeń alkoholowych w ogóle młodzieży,
- młodzieży wyedukowanej w zakresie zagrożeń związanych z narkotykami w ogóle młodzieży,
- osób dotkniętych problemami narkomanii korzystających z pomocy w tym zakresie w ogóle osób dotkniętych tymi problemami,
- osób dotkniętych problemami ubóstwa korzystających z pomocy w tym zakresie w ogóle osób dotkniętych tymi problemami,
- osób dotkniętych problemami dotyczącymi niepełnosprawności korzystających z pomocy w tym zakresie w ogóle osób dotkniętych tymi problemami.

Powyższe wskaźniki są w większości dostępne w zbiorach statystyki publicznej oraz w zasobach informacyjnych instytucji zajmujących się pomocą społeczną. Część danych może być zbierana okresowo poprzez badania ankietowe wśród mieszkańców gminy oraz w kluczowych dla rozwiązywania problemów społecznych instytucjach.

Ostateczny kształt systemu monitoringu powinien zostać skorelowany z projektami, które będą realizowane w ramach strategii. Najpowszechniej wskaźniki lokalnej efektywności osiąganych celów są pogrupowane wokół najważniejszych obszarów realizacyjnych strategii i odnoszą się do poszczególnych zagadnień. Podstawowymi wskaźnikami, jakie mogą być przyjęte dla pomiaru efektywności wdrażania strategii, są wskaźniki ekonomiczne i społeczne.

- **Ekonomiczne:** stopień poniesionych nakładów, koszty jednostkowe uzyskania efektu, ilość środków finansowych przeznaczonych na realizację danego projektu.
- **Społeczne:** liczba programów i projektów socjalnych zrealizowanych w odniesieniu do poszczególnych celów strategicznych, liczba uczestników szkoleń i warsztatów, ocena wartości merytorycznej realizowanych projektów, inicjatywy społeczne w obszarze aktywizacji i integracji społecznej, liczba osób usamodzielnionych.

3.3.3. CECHY PROGRAMÓW I PROJEKTÓW

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych będzie skuteczna, o ile przedstawiciele samorządu lokalnego znajdą zasoby umożliwiające budowę i realizację programów celowych zgodnych z przyjętymi kierunkami działań. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od

charakteru danego projektu. Przy budowie projektów znaczenie będą miały środki, które Rada Gminy rocznie będzie przeznaczająca na ten cel. Projekty winny być realizowane w ramach:

- własnych zasobów samorządu (np. projekty GOPS-u),
- poprzez organizacje pozarządowe,
- poprzez inne instytucje zewnętrzne.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej strategii. Projekty i programy realizowane w ramach strategii powinny być zgodne z przyjętymi kierunkami działań. Ponadto powinny je cechować: efektywność, skuteczność i celowość.

- **Efektywność** – jest to jedna z najbardziej pożądanых cech polityki społecznej i jednocześnie kryterium jej oceny. Stosowana jest w polityce społecznej w znaczeniach nadawanych jej przez ekonomię, prakseologię i socjologię. Jest to relacja między osiągniętymi bądź planowanymi celami (korzyściami) danego działania a ponoszonymi lub planowanymi nakładami. Można tego dokonać dwoma sposobami: osiągając maksymalny stopień realizacji celu przy danym nakładzie zasobów (zwiększenie wydajności) lub używając minimalnego nakładu środków, by w jak największym stopniu zbliżyć się do realizacji celu (oszczędzanie zasobów). Efektywne programy, realizowane w ramach strategii, rozwiązują jedną kwestię społeczną, nie przyczyniając się do powstania nowych. Służą zachowaniu równowagi między interesami różnych grup społecznych oraz podnoszą poziom zaspokajania potrzeb społeczeństwa, oszczędnie i wydajnie dysponując posiadanymi środkami.
- **Skuteczność** – jest to zgodność między stanem rzeczy, określanym jako skutek danego działania, a zakładanym celem. Skuteczność jest stopniowalna: za skuteczne uznaje się nie tylko działania, których skutki są tożsame z celem, ale i te, które zbliżają do jego osiągnięcia. Skuteczność jest oceną, dla której punktem odniesienia jest wzorzec stanu docelowego. Ten stan docelowy w polityce społecznej może być postrzegany bardziej konkretnie – jako pożądane i zaplanowane zmiany w jakiejś dziedzinie życia społecznego (np. ograniczanie obszarów biedy).
- **Celowość** – jest to cecha oznaczająca dotarcie z danym programem do środowiska osób rzeczywiście go potrzebujących. Ocena celowości powinna się opierać na rzetelnie przeprowadzonej diagnozie problemu.

4. UWAGI KOŃCOWE

Zapisy zawarte w strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych.

Inne dokumenty programowe w zakresie lokalnej polityki społecznej powinny być zgodne z wytyczonymi w niniejszym dokumencie celami strategicznymi i kierunkami działań. W szczególności powinny je rozwijać i uszczegóławiać. Odnosi się to zarówno do programów przyjmowanych przez organy samorządu corocznie, jak i dokumentów wieloletnich, m.in. do:

- Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,*
- Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną,*
- Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi,*
- Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,*
- Programu Przeciwdziałania Narkomanii.*

Autorzy niniejszego dokumentu pragną złożyć serdeczne podziękowania tym wszystkim, którzy przyczynili się do identyfikacji najważniejszych problemów społecznych środowiska lokalnego, oraz mają nadzieję na dalszą współpracę prowadzącą do zmiany społecznej.